

RAPORT

cu privire la Conferința post-electorală „Alegeri prezidențiale în Republica Moldova 2020: analiză, concluzii, recomandări și pași de urmat” din 18-19 februarie 2021

În deschiderea lucrărilor conferinței, **dl Vladimir Șarban, vicepreședintele Comisiei Electorale Centrale**, a menționat că este deja o tradiție ca în urma fiecărui scrutin, după ce se consumă toate procedurile legale de validare a alegerilor, să ne convocăm într-un cerc mai larg pentru a analiza toate elementele ultimului sufragiu și pentru a trage concluziile de rigoare. În continuare a subliniat că în acest exercițiu important pentru consolidarea democrației în țara noastră, am fost și suntem susținuți de structurile Consiliului Europei și partenerii noștri, cărora le exprimăm gratitudinea Comisiei, precum și colegilor din organele electorale inferioare, cărora le exprimăm mulțumirea și aprecierea noastră.

Vicepreședintele CEC i-a salutat pe toți cei peste 120 de participanți înregistrați la eveniment, din partea a peste 70 de instituții implicate în organizarea alegerilor: membri ai organelor electorale, reprezentanți ai partidelor politice, ai administrației publice centrale și locale, ai corpului diplomatic acreditat în Republica Moldova, reprezentanți ai misiunilor de observare a alegerilor, ai societății civile și mass-media.

DI Dorin Cimil, președintele Comisiei Electorale Centrale, a salutat în numele Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova toți participanții la Conferința de analiză post-electorală cu genericul: *Alegeri prezidențiale în Republica Moldova 2020: analiză, concluzii, recomandări și pași de urmat*, precizând că această conferință va fi un bun prilej de a împărtăși experiența acumulată de Comisia Electorală Centrală pe parcursul anului 2020, dar și de către alți subiecți care au competențe în organizarea și desfășurarea proceselor electorale din Republica Moldova.

Criza generată de pandemia COVID-19 a schimbat percepțiile standard privind desfășurarea unui scrutin și a condus la imposibilitatea organizării proceselor electorale în aceleași condiții ca până în anul 2020. Acest fapt a necesitat reguli suplimentare pentru desfășurarea campaniei electorale de către candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova, dar și pentru activitatea secțiilor de votare.

Recentele alegeri prezidențiale au fost o provocare pentru noi toți, un test pe care l-am trecut cu succes, asta pentru că scrutinul s-a derulat fără incidente majore, în legalitate și transparență. Organizarea în condiții bune a scrutinului se datorează experienței și profesionalismului celor peste 20 mii de funcționari electorali, precum și cooperării eficiente interinstituționale, a schimbului de bune practici cu instituțiile omoloage și instituțiile internaționale de profil.

Informarea corectă a cetățenilor Republicii Moldova este un element indispensabil al unei societăți democratice. Comisia Electorală Centrală este recunoscătoare instituțiilor media din țară pentru transmiterea corectă și eficientă a mesajelor noastre, dar și pentru sprijinul constant în desfășurarea în bune condiții a scrutinului prezidențial.

Totodată, având în vedere faptul că la conferință participă și reprezentanți ai misiunilor de observare, președintele CEC le-a mulțumit pentru efortul depus în vederea monitorizării scrutinului, dar și pentru implicarea pleneră în îmbunătățirea proceselor democratice din Republica Moldova.

În perioada următoare, după o evaluare a activităților derulate în alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020, Comisia va continua să îmbunătățească procesele electorale în acord cu valorile, misiunea și viziunea asumate de instituție. Ne dorim menținerea unui dialog constant și deschis cu toți subiecții electorali, în vederea perfecționării cadrului legislativ în materie electorală.

În final, dl președinte al Comisiei Electorale Centrale le-a urat succes tuturor și și-a exprimat convingerea că pe parcursul lucrărilor conferinței vor avea loc discuții consistente și constructive.

DI William Massolin, Șeful Oficiului Consiliului Europei la Chișinău:

„În cadrul alegerilor prezidențiale din toamna anului trecut desfășurate în Republica Moldova, din cauza pandemiei, au fost întâmpinate mai multe limitări, inclusiv imposibilitatea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei de a veni în Republica Moldova cu o misiune de observare a alegerilor. Toate recomandările elaborate de echipa de observatori urmează a fi analizate și propuse anumite îmbunătățiri, iar în acest sens trebuie de remarcat și rolul pe care îl joacă Curtea Constituțională a Republicii Moldova în implementarea acestor recomandări, precum și rolul-cheie al unor instituții implicate în organizarea și desfășurarea alegerilor, și nu în ultimul rând, rolul observatorilor din Republica Moldova pe care l-au jucat în acest scrutin. Totodată, mai multe organizații internaționale au venit cu recomandări, pe care le considerăm critice în îmbunătățirea standardelor și ameliorarea modului de organizare a alegerilor în RM. La alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 au fost întrunite principiile și condițiile unui sufragiu democratic, însă trebuie să tragem niște concluzii și să însușim niște lecții în baza comentariilor care au fost făcute în contextul ultimului scrutin, bazându-ne totodată și pe recomandările de la alegerile din anii precedenți, pentru a ne asigura că avem o bază consolidată pentru buna organizare a următoarelor alegeri în RM.

Discutarea pe parcursul acestor două zile a tuturor aspectelor și recomandărilor formulate anterior va contribui la consolidarea cadrului legal electoral. Printre cele mai importante elemente ce urmează a fi luate în calcul, care au fost accentuate inclusiv de Comisia de la Veneția și OSCE ODIHR, putem menționa libertatea de expresie, în conformitate cu prevederile constituționale și tratatele internaționale, necesitatea ca observatorii să fie prezenți la toate etapele procesului electoral, accesul mass-media la toate etapele procesului electoral. Un alt aspect important ce trebuie menționat ține de examinarea contestațiilor în alegeri, atât până în ziua alegerilor, cât și după anunțarea rezultatelor.

În cadrul acestei conferințe vom discuta toate aspectele menționate supra, pentru a ne asigura că următoarele alegeri din Republica Moldova vor fi desfășurate în deplină conformitate cu standardele internaționale în materie de alegeri. Conferința este o oportunitate excelentă pentru a reflecta încă o dată asupra lecțiilor învățate și a soluțiilor identificate, pentru a asigura o mai bună implementare și respectare a dreptului cetățeanului de a alege și a fi ales. Apreciem înalt cooperarea pe care a avut-o Consiliul Europei cu autoritățile Republicii Moldova, în special cu Comisia Electorală Centrală, prin intermediul programelor de asistență electorală, cooperare pe care suntem interesați să o îmbunătățim și să o continuăm cu toate autoritățile implicate în organizarea și desfășurarea alegerilor din Republica Moldova.”

Dna Domnica Manole, președintele Curții Constituționale a Republicii Moldova:

„Democrația politică efectivă se reflectă în special în activitatea legislativului, iar legislativul este ales de cetățenii cu drept de vot. Tot cetățenii își aleg Președintele, despre care Constituția spune că reprezintă statul și că este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Potrivit prevederilor constituționale și celor ale Codului electoral, Curtea Constituțională este competentă să examineze respectarea procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor prezidențiale, să confirme sau să infirme rezultatele acestora, precum și să valideze mandatul Președintelui Republicii Moldova.

După ce Comisia Electorală Centrală îi prezintă materialele relevante referitoare la scrutinul prezidențial și după ce primește confirmările solicitate privind hotărârile definitive ale instanțelor judecătorești pronunțate în legătură cu alegerile prezidențiale, Curtea examinează dacă scrutinul s-a desfășurat în conformitate cu prevederile constituționale și cu principiile alegerilor democratice.

În mod obișnuit, Curtea confirmă, în primul rând, dacă la primul sau singurul tur de scrutin prezidențial au participat cel puțin o treime din numărul alegătorilor înscriși în listele electorale. În al doilea rând, ea stabilește dacă în procesul alegerilor și/sau la numărarea voturilor au fost comise încălcări ale Codului electoral care au influențat rezultatele alegerilor.

În cursul unei campanii electorale pot exista nereguli, însă valabilitatea alegerilor depinde de dimensiunile și de amploarea acestora, așa cum le constată autoritățile statului. În acest context, Curtea a subliniat, în jurisprudența sa, că:

- 1) anularea alegerilor poate să intervină numai în cazul în care votarea și stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă;
- 2) nu orice fraudă din procesul electoral este echivalentă cu fraudarea alegerilor, ci numai fraudă care este de natură să influențeze rezultatele alegerilor;
- 3) cererea de anulare a alegerilor trebuie motivată și însoțită de dovezile pe care se întemeiază.

Totodată, încă în 2016, Curtea Constituțională a constatat implicarea agresivă în alegerile prezidențiale a reprezentanților cultelor religioase, care au utilizat un limbaj extremist, xenofob, homofob și sexist la adresa unui concurent electoral. Un asemenea comportament este contrar prevederilor Constituției Republicii Moldova. Cu regret, pe 10 decembrie 2020, Curtea a trebuit să reitereze necesitatea excluderii unor astfel de comportamente bazate pe ură de natură sexistă, atunci când a confirmat rezultatele alegerilor prezidențiale și a validat, pentru prima oară în istoria statului nostru, mandatul primei femei în funcția de Președinte al Republicii Moldova.”

Ulterior, participanții au urmărit prezentarea Power Point, făcută de dl Alexandru Berlinschii, șef al Direcției management alegeri din cadrul Aparatului CEC „Activitatea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova: provocări, probleme și soluții” (se anexează).

DI Vladimir Șarban a precizat că în cadrul atelierului de lucru „Activitatea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova și a concurenților electorali: provocări, probleme și soluții. Contenciosul electoral” discuțiile se vor axa pe problemele identificate în procedurile de colectare a semnăturilor de către grupurile de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte, lacunele și neconcordanțele observate.

Ulterior, participanții au urmărit prezentarea Power Point, făcută de dna Olesea Jumiga, șef al Direcției juridice din cadrul Aparatului CEC „Contenciosul electoral” (se anexează).

Dna Tamara Chișca-Doneva, vicepreședintele Curții Supreme de Justiție, a salutat participanții și a precizat că se va referi în alocuțiunea sa la aspectele de contencios electoral și problemele cu care s-au confruntat judecătorii în examinarea litigiilor electorale la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

Dna Tamara Chișca-Doneva: „Sarcina de bază a instanțelor judecătorești în vederea realizării drepturilor constituționale ale cetățeanului de a alege și de a fi ales constă în asigurarea examinării prompte și eficiente a litigiilor ce decurg din dreptul electoral. Acestea au fost examinate și soluționate în strictă corespundere cu prevederile Codului electoral și ale Codului administrativ. Sub aspectul datelor statistice privind activitatea desfășurată de Colegiul civil comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție în materie de contencios electoral, e de menționat că, din cele 45 de cauze examinate, au fost emise 11 hotărâri și 29 încheieri, iar 5 cauze s-au referit la aspecte de procedură (conflicte de competență, explicarea deciziei, examinarea unei cereri de revizuire). Erorile constatate de către instanța de recurs sunt următoarele:

- ✓ Calcularea incorectă a termenului de depunere a acțiunii;
- ✓ Constatarea incorectă a lipsei unui drept vătămat prin actul administrativ;
- ✓ Nerespectarea procedurilor prealabile.

Codul administrativ a fost pus în aplicare la 1 aprilie 2019, însă, în pofida faptului că el prevede termenul de 6 luni pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prevederile Codului administrativ, la moment există prevederi contradictorii între Codul electoral și Codul administrativ în materia examinării contenciosului electoral.

Dacă e să facem o analiză a contestațiilor examinate de CEC, constatăm că majoritatea dintre ele a fost respinsă printr-o scrisoare, motivându-se că nu este vătămat un drept al contestatarului. O altă problemă se referă la termenul de atac, și anume termenul de o zi pentru recursul împotriva deciziei instanței de apel, în timp ce Codul electoral nu prevede procedura de atac a încheierilor judecătorești și a hotărârilor Curții de Apel pronunțate ca în instanță de fond. Toate litigiile electorale au fost examinate de Curtea de Apel Chișinău. Termenele și procedura de atac nu sunt stabilite, însă prin analogie s-a aplicat termenul de o zi. Cu regret, toți participanții la procesul electoral înțeleg în mod diferit termenul acesta de atac. Anume din acest motiv termenul respectiv – de o zi, trebuie concretizat în Codul electoral. Totodată, trebuie de indicat clar un termen de 24 de ore de la pronunțare, astfel prevederea va fi clară pentru toți participanții.

Cât privește procedura prealabilă stabilită la art. 71 și 72 din Codul electoral în coroborare cu prevederile Codului administrativ, calitatea de pârât nu o poate avea o persoană fizică sau juridică. Procedura prealabilă trebuie să fie clar reglementată de Codul electoral, astfel încât concurenții electorali să se adreseze cu procedura prealabilă anume organului electoral care i-a înregistrat și abia după aceasta se va ataca în instanța de judecată actul administrativ emis de organul electoral, și nicidecum să nu fie contestate de către un concurent electoral acțiunile unui alt concurent electoral direct în instanța de contencios administrativ.

În cadrul scrutinului prezidențial magistrații s-au ciocnit de un șir de neconcordanțe în aplicarea Codului electoral în raport cu prevederile Codului administrativ.

Curtea Supremă de Justiție a fost în imposibilitate de a emite o hotărâre explicativă cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației electorale, deoarece Plenul CSJ este blocat din lipsa de judecători, adică nu poate fi întrunit cvorumul pentru convocarea Plenului.

În pofida dificultăților cu care s-au ciocnit instanțele judecătorești la examinarea litigiilor electorale, magistrații au reușit să facă față provocărilor, contestațiile fiind soluționate în strictă conformitate cu prevederile legale.”

DI Vladislav Clima, președintele Curții de Apel Chișinău:

„Problema esențială în cadrul scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020 în materie de litigii electorale a constat anume în discrepanțele majore dintre prevederile Codului electoral și ale celui administrativ. Contenciosul electoral reprezintă o procedură administrativă, prin urmare, instanțele judecătorești au fost nevoite să aplice prevederile art. 2 din Codul administrativ, potrivit căruia unele reglementări speciale pot fi aplicate de către instanța de contencios administrativ dacă acestea sunt extrem de necesare și nu contravin principiului Codului administrativ. Prevederile Codului electoral în partea ce vizează aplicarea sancțiunilor concurenților electorali nu coincid cu prevederile Codului administrativ, prin urmare, instanțele au fost nevoite să aplice direct Codul administrativ și să dezvolte principiul contenciosului electoral prin prisma Codului administrativ.

E de precizat că în cadrul alegerilor locale generale din toamna anului 2019 au fost emise câteva soluții judecătorești legate de aplicarea sancțiunilor concurenților electorali (inclusiv anularea înregistrării concurentului electoral), pe când jurisprudențial s-a dezvoltat norma potrivit căreia cererea de anulare a înregistrării concurentului electoral poate fi întocmită doar de către organul electoral și nicidecum organul electoral să se prezinte în instanță cu cerere împotriva concurentului electoral. Prin prisma Codului administrativ, calitatea de pârât în contenciosul electoral o poate avea doar autoritatea publică, iar în situația în care în calitate de pârât apare un concurent electoral, evident că acest lucru este contrar prevederilor Codului administrativ. Prin urmare, aceste cereri trebuiau adresate organului electoral care, la rândul său, constată abaterea sau încălcarea și aplică sancțiunea excluderii din cursă, decizie pe care

concurrentul o poate ataca în instanța de contencios electoral. Această cale este una corectă în sensul Codului administrativ, asemenea soluții fiind înregistrate în cadrul scrutinului din 20 octombrie 2019. Cu regret, multe acțiuni au fost declarate inadmisibile, deoarece concurenții electorali prioritizau aplicarea Codului electoral în detrimentul Codului administrativ. Aceștia încă nu cunosc pe deplin prevederile Codului administrativ pentru a-l aplica eficient și justificat, iar aceasta este o problemă asupra căreia urmează în continuare să muncim.

Cu referire la termenele de judecare a contestațiilor, cele prevăzute de Codul electoral presupun o examinare grăbită, și nicidecum una calitativă. Dacă într-o singură zi se înregistrează 4-5 contestații care urmează să parcurgă calea primei instanțe, apoi celei de-a 2 instanțe, și dacă dosarele care se examinează de regulă în jurul orei 12.00 nu au nicio relevanță cu mersul votării, trebuie avute în prim plan doar contestațiile când un alegător este limitat în exercitarea votului, iar contestațiile care nu vizează acest aspect să fie examinate până la data validării, dar nu în grabă, în ziua alegerilor, care de cele mai multe ori presupun erori judiciare și poziții distorsionate de lege. Trebuie să ne axăm pe sintagma „termen rezonabil” prevăzută de Codul administrativ, în caz contrar se înregistrează hotărâri necalificate.

Rolul-cheie în reglementarea comportamentului participanților în alegeri îl are Comisia Electorală Centrală, iar în cadrul scrutinului prezidențial s-a observat un formalism din partea CEC, prin așa-numitele scrisori ale Comisiei de calificare a unui anumit comportament din partea concurrentului electoral. Se creează confuzii atunci când instanța de drept comun este sesizată în baza unei note a Comisiei Electorale Centrale și nu se merge pe contencios administrativ.

În această ordine de idei, este imperios necesar să ne întrunim în ședințe de lucru, pentru a dezvolta și aplica corespunzător și eficient prevederile Codului administrativ în campaniile electorale în vederea creării unei justiții corecte și calitative.”

DI Dritan Taulla, Șeful Misiunii ENEMO în Moldova:

„Corectitudinea procedurilor judiciare în procesul electoral sunt de o importanță majoră. În pofida unor carențe identificate de misiunea de observatori, totuși s-a constatat că procesul de înregistrare a concurenților electorali a fost unul incluziv și corect, iar alegătorii din Republica Moldova au avut posibilitatea de a alege liber în ziua scrutinului. Orice candidat care vrea să participe în alegerile prezidențiale trebuie să colecteze un anumit număr de semnături, care de altfel este unul scăzut față de cele prevăzute de standardele internaționale, cifra optimă în baza bunelor practici ar fi de 15-25 mii de semnături. Dacă un alegător semnează pentru mai mulți candidați, i se anulează semnăturile ulterioare. Aceasta este o normă restrictivă, deoarece dacă alegătorul l-a susținut în procesul de înregistrare, aceasta nu înseamnă că îl va vota anume pe acest candidat în ziua alegerilor. ENEMO consideră că alegătorii trebuie să aibă dreptul să semneze pentru mai mulți candidați, iar deja în ziua alegerilor să voteze pentru un singur candidat.

Totodată, colectarea semnăturilor pe o singură foaie este un formalism excesiv, care restricționează voința alegătorului de a sprijini candidații și nicidecum nu trebuie să constituie o barieră în desemnarea candidaților. Această cerință nu trebuie să fie o povară pentru candidații independenți în raport cu cei desemnați de partidele politice, care se bucură de condiții mult mai favorabile. Cerințele privind colectarea semnăturilor în vederea înregistrării în calitate de candidat la funcția de Președinte al RM trebuie să fie revăzute în sensul simplificării procedurii, iar alegătorul să poată susține mai mulți candidați. Procesul de colectare a semnăturilor este unul prea încărcat de formalități, care pune bariere în calea candidaților. Unii candidați așa și nu au ajuns să fie înregistrați de către CEC.

E de precizat și faptul că procesul de verificare a semnăturilor prezentate de către candidați este totuși unul foarte dependent de factorul uman, respectiv venim cu recomandarea ca verificarea semnăturilor să fie făcută din perspectiva înregistrării candidatului în alegeri, și nu din necesitatea respingerii înregistrării.

Trebuie de remarcat și faptul că ultima zi de verificare a semnăturilor s-a suprapus cu începerea campaniei electorale pentru unii candidați deja înregistrați, fapt ce a constituit unele bariere pentru candidați. Pe viitor aceste suprapuneri trebuie evitate, fiindcă creează reguli inegale de joc.”

DI Pavel Postica, director de program al Asociației Promo-LEX, în luarea sa de cuvânt a mulțumit tuturor subiecților implicați în scrutinul prezidențial pentru buna organizare și desfășurare pe timp de pandemie și a precizat că rolul instanțelor judecătorești în soluționarea litigiilor electorale este unul primordial, iar faptul că unele comportamente frauduloase ale concurenților electorali rămân nesancționate este foarte regretabil. În acest sens urmează a fi scoase în evidență adresele Curții Constituționale din 2016, prin care Parlamentul a fost obligat să vină cu soluții practice și exacte în vederea soluționării contestațiilor. Cu regret, acest lucru nu a fost luat în calcul de Parlament, iar proiectul de lege nr. 263 elaborat și avizat de partenerii internaționali așa și nu a fost votat în lectură finală.

Cu referire la examinarea contestațiilor de către organele electorale și instanțele judecătorești, e regretabil faptul că acestea se ascund în spatele unor interpretări birocratice și pasează unii altora competențele și responsabilitățile. În aceste condiții, mai multe plângeri și contestații care scoteau în vileag unele neajunsuri și laturi negative ale procesului electoral așa și au rămas fără soluționare. În această ordine de idei, putem afirma că unele persoane care au depus plângeri rămase nesoluționate nu s-au bucurat de un proces echitabil, atât la nivelul organelor electorale, cât și la nivelul instanțelor de judecată. Este imperios necesară adoptarea în lectură finală de către Parlament a proiectului de lege menționat supra, astfel încât să fie excluse pentru totdeauna diversele critici și interpretări vizavi de soluționarea litigiilor electorale.

Dna Doina Bordeianu, Directoare, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pe lângă Comisia Electorală Centrală, moderator – a anunțat începerea lucrărilor în cadrul atelierului: „Participarea la vot a unor categorii speciale de alegători. Metode alternative de vot”.

Alegători domiciliați temporar sau permanent în afara țării

Reglementări legale

- Drept de vot la orice secție de votare constituită în afara țării (vot în persoană);
- Posibilitate de înregistrare prealabilă;
- Posibilitate de a vota peste hotarele țării în baza pașaportului expirat și a buletinului de identitate

Participarea în cifre

- 59855 alegători înregistrați prealabil
- 139 de secții de votare deschise
- 36 de state
- Maxim 5000 buletine de vot per SV
- 5 SV număr maxim votanți vs 2049 votanți în țară la o SV
- 260 079 de persoane au votat în străinătate

Realizări

- Cel mai mare număr de alegători care s-au înregistrat în prealabil
- Cel mai mare număr de secții de vot deschise în străinătate
- Cel mai mare număr de alegători care au votat vreodată în străinătate
- Organizare satisfăcătoare în pofida COVID-19

Probleme semnalate la CEC

- insuficiența secțiilor de votare în străinătate, fiind solicitată deschiderea secțiilor de vot

- suplimentare pentru al doilea tur de scrutin;
- insuficiența orelor de votare pentru unele secții din afara țării, fiind solicitată prelungirea acestora;
- organizarea transportului la secțiile de votare pentru cetățenii aflați peste hotarele țării.

Dna Doina Bordeianu – a oferit cuvânt dlui Dorin Cimil, Președinte CEC, care a vorbit despre organizarea votării în secțiile de votare din străinătate deschise în contextul organizării scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020:

DI Dorin Cimil, Președinte CEC: „**1. Constituirea de către CEC a secțiilor de votare din străinătate.** Particularitățile constituirii și funcționării secțiilor de votare din străinătate sunt stabilite în art. 31 din Codul electoral, prin modificările operate prin Legea nr. 113 din 15 august 2019 pentru modificarea unor acte legislative, în atribuțiile Comisiei Electorale Centrale a fost introdusă împuternicirea de a constitui secțiile de votare organizate în străinătate cu avizul prealabil al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.

În acest sens, la data de 31 ianuarie 2020 a fost constituit grupul de lucru inter-instrucțional, format din reprezentanții Comisia Electorale Centrale, Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene și Biroului relații cu diaspora, precum și aprobat un plan de acțiuni.

La data de 26 septembrie 2020 prin hotărârea nr. nr. 4300, Comisia Electorală Centrală a constituit 139 de secții de votare peste hotarele țării, în 36 de state, numărul secțiilor fiind mărit față de scrutinele precedente, iar în Regatul Danemarcei (orașul Copenhaga) - pentru prima dată și în Republica Cipru (orașul Limassol) - după o întrerupere de 10 ani (secția de votare fiind deschisă în contextul organizării alegerilor parlamentare din 28 noiembrie 2010), Republica Moldova a constituit secții de votare pentru alegătorii aflați pe teritoriile statelor respective.

Numărul secțiilor de votare organizate/constituite în străinătate (în perioada 2010 - 2020)

Nr. d/o	Denumirea scrutinului	Nr. de SV constituite
1.	Referendum republican consultativ din 5 septembrie 2010	78
2.	Alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010	75
3.	Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014	95
4.	Alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016	100
5.	Alegerile parlamentare și referendum republican consultativ din 24 februarie 2019	123
6.	Alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020	139

2. Înregistrarea prealabilă a cetățenilor care în ziua votării se vor afla în străinătate.

În contextul organizării scrutinului prezidențial din 1 noiembrie 2020, s-au înregistrat prealabil 59 906 de cetățeni a Republicii Moldova care în ziua votării s-au aflat în străinătate.

3. Conlucrare cu asociațiile diasporale

În scopul stabilirii localităților din străinătate unde există o concentrare mai mare a cetățenilor Republicii Moldova, la data de 4 iulie 2020, Comisia Electorală Centrală a lansat un apel către asociațiile diasporale moldovenești să înainteze propuneri privind necesitatea deschiderii secțiilor de votare în țara lor de reședință. Acestea au răspuns apelului, expediind Comisiei 34 de propuneri în formă de demersuri și 15 propuneri în formă de mesaje prin poșta electronică. Informațiile prezentate au luate în calcul la stabilirea statelor și localităților unde erau deschise secțiile de votare.

4. Activitatea secțiilor de votare din străinătate în condiții excepționale

În contextul situațiilor excepționale instituite în: Republica Azerbaidjan (în legătură cu conflictul militar azero-armean), Republica Franceză și Republica Ungară (în contextul situației epidemiologice generate de COVID-19), Comisia Electorală Centrală, în baza demersurilor parvenite de la Ministerul de Afaceri Externe și Integrării Europene, prin hotărârile nr. 4461, nr. 4464 din 30 octombrie 2020, nr. 4487 din 10 noiembrie și nr. 4503 din 13 noiembrie a stabilit programe speciale de lucru pentru secțiile de votare nr. 1/307, orașul Baku, Republica Azerbaidjan - între orele 7:00 și 18:00 și nr. 1/342, orașul Strasbourg, Republica Franceză - între orele 7:00 și 20:00 pentru ambele tururi de scrutin,

și pentru secția de votare nr. 1/442, orașul Budapesta, Republica Ungară pentru turul doi a scrutinului prezidențial din 15 noiembrie, un program de activitate - între orele 7:00 și 19:00.

Dna Doina Bordeianu – a oferit cuvânt dlui Eugeniu Revenco, Secretar de Stat al MAEIE, care a vorbit despre provocările întâlnite și rolul MAEIE în organizarea votării în secțiile de votare din străinătate la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020:

DI Eugeniu Revenco, Secretar de Stat al MAEIE - în luarea sa de cuvânt s-a referit la amprenta pe care a lăsat-o pandemia COVID-19 asupra procesului de organizare și desfășurare a alegerilor prezidențiale din toamna anului 2020. Încă din primăvara lui 2020, MAEIE s-a confruntat cu niște crize consulare, atunci cînd au început acțiunile de repatriere a cetățenilor RM, odată cu închiderea granițelor între state. Când vorbim de ce-a de-a doua criză, ne referim la organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020. Cu toții am observat acea prezență masivă la alegeri a concetățenilor noștri aflați în alte țări, în special în Germania, unde s-au creat mari aglomerații, care pot fi explicate prin migrațiile din est și sud. Aceste migrații, respectiv și numărul atât de mare de alegători prezenți la secțiile de votare nu au fost previzibile, în condițiile în care în mai multe țări a fost aplicată legea marțială sau alerte teroriste de grad înalt. În contextul acestui climat, deschiderea secțiilor de votare în străinătate era incertă, unele permisiuni din partea țărilor-gazdă fiind primite în ultimul moment. În cazul mai multor secții, a fost necesară schimbarea sediului acestora. E de precizat că majoritatea incertitudinilor pornesc de la faptul că noi nu cunoaștem câți alegători se află peste hotare și nici instrumente sigure și clare în acest sens nu regăsim în legislație. Criterii și indicatorii sunt stabiliți, însă acestea nu sunt suficient de exacte. MAEIE deține date doar despre cetățenii RM aflați la trai permanent peste hotare, însă careva date cu privire la cei aflați temporar, adică migranții sezonieri aflați în afara țării lipsesc. Odată ce a decăzut necesitatea de înregistrare și evidență consulară, MAEIE nu mai deține date statistice cu privire la numărul de migranți, mai ales că majoritatea migranților dețin cetățenie dublă. Prin urmare, locul de aflare/de trai al acestora este foarte greu de prevăzut din timp.

Cât privește înregistrarea prealabilă, e de precizat că acesta este doar un indice voluntar. Deoarece aceasta nu reprezintă o acțiune obligatorie din partea alegătorului, procesul de înscriere a alegătorilor în listele electorale durează mult prea mult, listele sunt albe, curate, iar datele despre alegător se includ în momentul prezentării acestuia la secția de votare. Respectiv este nevoie de mult mai mult timp decât în secțiile de votare deschise în țară. Dacă înregistrarea prealabilă ar fi obligatorie, am avea o previziune a numărului de alegători așteptați la secțiile de votare, precum și o optimizare a procesului de votare peste

hotare. În secțiile de votare în care s-a prezentat un număr masiv de votanți, funcționarii electorali și voluntarii au investit trei zile de muncă pentru buna organizare a alegerilor, reușind să primească în secția de votare limita maximă de alegători - 5 mii. Dacă e să facem o comparație cu secțiile de votare din țară, unde se pot prezenta sub 3 mii de alegători, atunci evident că poate fi constatată o inechitate, mai ales că și condițiile de organizare a alegerilor peste hotare sunt mult mai dificile decât în țară, îndeosebi în perioada pandemiei COVID-19. Având o participare de 5 mii alegători în unele secții de votare, am creat unele deranjamente pentru țările-gazdă prin crearea cozilor imense (Marea Britanie, Germania, Franța, Italia). Totodată, în contextul alertelor cu bombă din unele țări, a fost dificilă identificarea sediului secțiilor de votare. În această ordine de idei, ținem să precizăm că ideea organizării unor secții de votare în străinătate cu 10 mii de alegători, este din start sortită eșecului, deoarece un asemenea flux de oameni va fi imposibil de gestionat. Numărul de 3 mii de alegători este unul pe deplin suficient, iar pentru deservirea unui număr mai mare, urmează a fi deschise mai multe secții de votare, într-un spațiu mult mai mare, dotat cu parcuri și îndepărtat de centrul marilor orașe, nu numai de cânt în incinta ambasadelor și nu în cartierele locative.

Fizic nu mai este nicio posibilitate de a mări numărul de alegători per secție de votare deschisă în străinătate.

Dacă e să ne referim la logistica materialelor și a împachetării, ținem să precizăm că am avut o conlucrare foarte eficientă cu Comisia Electorală Centrală și am reușit să facem față tuturor detaliilor tehnice, cu toate că procedurile interne necesită analiză și îmbunătățire, pentru a asigura o mai bună credibilitate și securitate întregului proces.

Odată ce a fost permisă deținerea calității de președinte a BESV din străinătate a unui cetățean aflat peste hotare, și nu în mod obligatoriu un reprezentant MAEIE, în mai multe secții de votare am avut președinți din rândurile diasporei. Această experiență a dovedit a fi una foarte benefică, chiar dacă uneori instruirile au fost insuficiente. În acest sens, recomandăm CICDE să stăruie mai riguros și insistent pe organizarea instruirilor.

E de precizat că MAEIE a suportat costuri mai puține în aceste alegeri, chiar dacă au fost deschise mai multe secții de votare, li anume din considerentul că MAEIE a trimis mult mai puțini reprezentanți peste hotare pentru a fi președinți ai birourilor electorale.

În acest context, precizăm că era dificil pentru MAEIE atunci când activitatea misiunilor diplomatice și consulare era blocată din cauza lipsei de diplomați, implicați în acea perioadă în activitatea birourilor electorale și pregătirile pentru votare.

În această ordine de idei, venim cu o concluzie, pe care rugăm să o susțineți, și anume necesitatea consolidării și extinderii rețelei noastre consulare în Europa, mai ales în Germania, Franța și Marea Britanie.

Totodată menționăm că ar fi nevoie de o ușoară suplețe în organizarea alegerilor. Am fi fost foarte bucuroși dacă procesul electoral ar fi fost adaptat condițiilor pandemice, fiindcă se cunoștea din primăvară că ne aflăm în pandemie și erau prea multe semnale și îngrijorări referitoare la situația pandemică în lume.

De asemenea, e salutară practica altor țări, care au organizat alegerile timp de 3-4 zile în

ambasade sau utilizarea votului prin poștă. De exemplu în Lituania, datorită posibilității de a vota la distanță, numărul de alegători care și-au exercitat dreptul la vot peste hotare s-a dublat, în comparație cu scrutinele precedente.

Pentru MAEIE ar fi binevenită organizarea alegerilor timp de 2-3 zile, măcar în orașele cu o mare aglomerație de cetățeni ai RM sau micșorarea numărului de alegători per secție de votare și deschiderea unui număr mai mare de secții de votare în aceste orașe.

După cum am menționat, costurile alegerilor în secțiile din afara țării a fost unul mai mic în comparație cu scrutinele precedente, deoarece MAEIE nu a delegat pentru fiecare birou electoral un angajat al ministerului în calitate de președinte al biroului, aceste funcții fiind deținute în mare parte de către cetățenii din diasporă, respectiv activitatea misiunilor diplomatice nu a fost blocată.

Totodată, am fi fost foarte bucuroși dacă procesul electoral ar fi fost adaptat pandemiei, despre care se cunoștea din primăvară. În acest sens este necesară implementarea unor metode alternative de vot, spre exemplu a celui prin poștă sau a celui electronic, despre care vor vorbi alți experți.

Dna Doina Bordeianu – a mulțumit dlui Revenco pentru prezentare și a precizat că numărul mare de alegători prezenți la urne în secțiile de votare de peste hotare, se datorează în special eforturilor și mobilizării MAEIE. Trebuie să ținem cont de lecțiile învățate, iar o mai mare „suplețe” a procesului electoral într-adevăr este necesară.

Alegători domiciliați în localitățile aflate provizoriu în afara controlului suveran al autorităților constituționale ale Republicii Moldova

Reglementări legale

- Drept de vot în secțiile de votare cu sediul pe teritoriul R. Moldova aflat sub jurisdicția constituțională a autorităților publice centrale (vot în persoană)
- Posibilitate de înregistrare prealabilă

Participarea în cifre

- 175 alegători înregistrați prealabil
- 42 secții de votare deschise în 7 raioane, mun. Chișinău și Bălți
- 31783 persoane au votat, din totalul de 247 609 alegători domiciliați în aceste localități

Realizări și probleme

Realizări

- Număr dublu de votanți față de APr 2016
- Mai multe SV deschise
- Organizare satisfăcătoare în pofida COVID-19 și a situației din regiune

Probleme semnalate la CEC

- Amenințarea privind blocarea accesului cetățenilor la SV de pe malul drept;
- Tensiuni la Varnița;
- Organizarea transportului la secțiile de votare.

Provocări majore:

- deplasarea nestingherită a alegătorilor către secțiile de votare;
- informarea alegătorilor.

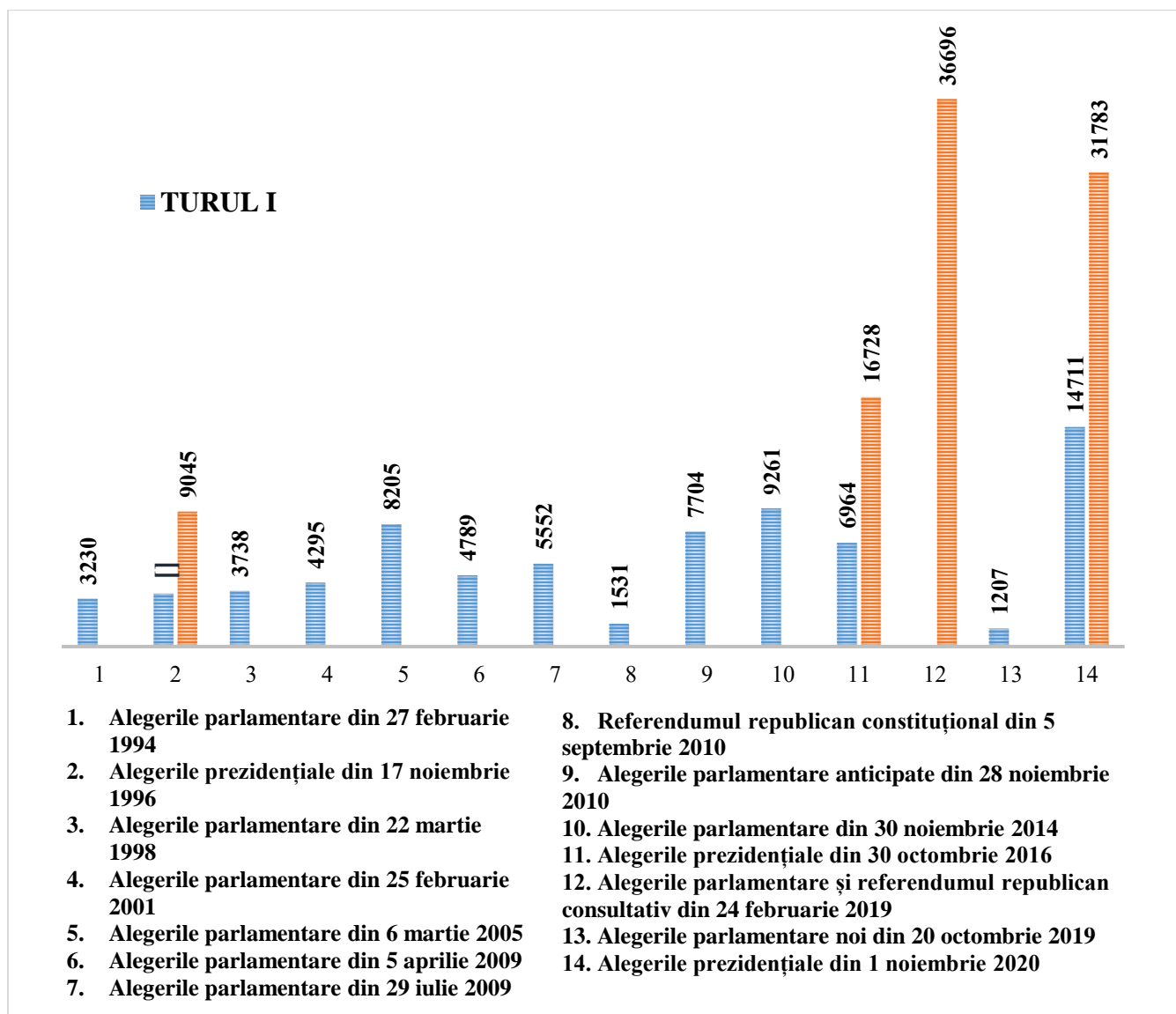
Dna Doina Bordeianu – a oferit cuvânt dlui Vadim Filipov, membru CEC, care a vorbit despre organizarea scrutinului prezidențial în secțiile de votare deschise în stânga Nistrului:

Vadim FILIPOV, membru, Comisia Electorală Centrală:

Participarea la vot a alegătorilor din stânga Nistrului (Transnistria), municipiul Bender și unele localități ale raionului Căușeni:

Nr. d/o	Scrutinul	SV pentru alegătorii din stânga Nistrului (Transnistria)	Sursa
1.	Alegerile parlamentare din 27 februarie 1994	15	Electorală 1994 (Ediția CEC) Editura TISH, Chișinău 1994
2.	Alegerile prezidențiale din 17 noiembrie 1996	16	Electorală 1996 (Ediția CEC) Editura TISH, Chișinău 1997
3.	Alegerile parlamentare din 22 martie 1998	13	Electorală 1998 (Ediția CEC) Editura TISH, Chișinău 1998
4.	Alegerile parlamentare din 25 februarie 2001	8	Electorală 2001 Comisia Electorală Centrală Centrul republican de informatică Chișinău 2001
5.	Alegerile parlamentare din 6 martie 2005	9	Electorală 2005 Comisia Electorală Centrală Chișinău 2005
6.	Alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009	10	Electorală 2009 5 aprilie 2009 Comisia Electorală Centrală Chișinău 2009
7.	Alegerile parlamentare din 29 iulie 2009	11	Electorală 2009 29 iulie 2009 Comisia Electorală Centrală Chișinău 2009
8.	Referendumul republican constituțional din 5 septembrie 2010	14	Electorală 2010 5 septembrie 2010

			Comisia Electorală Centrală Chișinău 2010
9.	Alegerile parlamentare anticipate din 28 noiembrie 2010	21	Electorală 2010 28 noiembrie 2010 Comisia Electorală Centrală Chișinău 2010
10.	Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014	26	Electorală 2014 30 noiembrie 2014 Chișinău 2014
11.	Alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016	30	Electorală 2016 30 octombrie 2016 Chișinău 2017
12.	Alegerile parlamentare și referendumul republican consultativ din data de 24 februarie 2019	47	Alegeri parlamentare 2019 Chișinău 2019
13.	Alegerile parlamentare noi din 20 octombrie 2019	25	Site CEC
14.	Alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020	42	Site CEC

DI Alexei Grosu, Șef adjunct, IMSP IGP, Ministerul Afacerilor Interne – în discursul său s-a referit la încălcările înregistrate de către organele de poliție pe parcursul perioadei electorale.

Prin HCEC nr. 4124/2020 Ministerului Afacerilor Interne i-au fost stabilite următoarele responsabilități suplimentare în vederea bunei organizări și desfășurării a scrutinului prezidențial:

- a) asigurarea securității tuturor persoanelor care participă la alegeri;
- b) asigurarea securității și ordinii publice în locurile și localurile de desfășurare a întâlnirilor concurenților electorali cu alegătorii în teritoriu;
- c) acordarea asistenței organelor electorale și autorităților administrației publice locale în vederea păstrării bunurilor materiale la consiliile și birourile electorale, escortării transportării buletinelor de vot și asigurării integrității acestora și a altei documentații electorale;
- d) prevenirea, contracararea și constatarea contravențiilor și infracțiunilor în procesul electoral;
- e) acordarea asistenței președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare la asigurarea ordinii publice în ziua alegerilor, în localul de votare și pe o rază de 100 de metri de la localul votării;

f) desfășurarea instructajelor pentru funcționarii electorali privind măsurile de apărare împotriva incendiilor și acțiunile ce urmează a fi întreprinse în caz de incendiu;

g) asigurarea capacității de intervenție a forțelor și mijloacelor din subordine pentru reacționare operativă în caz de incendiu și/sau în alte situații de urgență.

Din partea Ministerului Afacerilor Interne executarea hotărârii nr. 4124 din 25 august 2020 a fost asigurată de Inspectoratul General al Poliției și Inspectoratul General pentru Situații de Urgență.

Astfel, Inspectoratul General al Poliției:

- și-a antrenat angajații la escortarea unităților de transport implicate în transportarea buletinelor de vot și a documentației electorale la consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare.

În zilele în care au fost distribuite organelor electorale buletinele de vot, au fost atrași pentru escortare 90 de angajați, iar 94 de angajați au fost antrenați pentru paza sediilor consiliilor electorale de circumscripție

În perioada 12-13 noiembrie 2020, pentru asigurarea escortării au fost antrenați 86 de angajați și 40 de unități de transport de serviciu, iar 30 de angajați au fost antrenați pentru paza sediilor unui număr de 20 de consilii electorale de circumscripție. Paza sediilor celorlalte consilii a fost asigurată începând cu 14 noiembrie 2020;

- a asigurat securitatea și ordinea publică la sediul Comisiei Electorale Centrale în timpul înregistrării grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova și primirii documentelor și înregistrării candidaților la funcția de Președinte;

- a asigurat securitatea și ordinea publică la întrunirile electorale organizate și desfășurate pe teritoriul țării în perioadele 2-30 octombrie 2020 (în total 1160 de întruniri la care au participat circa 47553 de persoane) și 4 – 13 noiembrie 2020 (în total 94 de întruniri la care au participat circa 11261 de persoane);

- a înregistrat, în perioadele 2 – 30 octombrie 2020 și 4 – 13 noiembrie 2020, 127 și, respectiv, 26 de cazuri de încălcări/incidente și alte acțiuni care puteau afecta procesul electoral:

Inspectoratul General pentru Situații de Urgență:

- a pregătit forțele și mijloacele pentru reacționarea operativă în caz de apariție a unor eventuale incendii sau situații excepționale;

- a asigurat cooperarea și schimbul permanent de informații cu autoritățile administrației publice centrale și locale de nivelurile I și II în vederea prevenirii situațiilor excepționale;

- a efectuat instruirea membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare la care s-au înmănat recomandări privind măsurile de prevenire a situațiilor de risc;

- a asigurat în sediile secțiilor de votare și în adiacențel acestora respectarea măsurilor și regulilor de igienă privind evitarea răspândirii infecției COVID-19;

- a pus la dispoziția Comisiei Electorale Centrale un generator de energie electrică;

- a acordat și instalat trei corturi dotate cu echipamente termice și electrice în s. Cigârleni, raionul Ialoveni, s. Bâc, com. Bubuieci, mun. Chișinău și s. Bogdanovca Nouă, raionul Cimișlia.

Dna Doina Bordeianu: „Alegătorii cu nevoi speciale sunt acei alegători care la o anumită etapă a procesului electoral, într-un anumit context și din cauza unor circumstanțe, pot întâmpina dificultăți în exercitarea deplină și nestingherită a dreptului de vot.

Alegători cu necesități speciale

Reglementări legale

- ✓ Drept de vot fără discriminare

- ✓ Vot în persoană, votarea asistată și votarea cu urna mobilă
- ✓ Echipamente adaptate în SV: cabine de vot speciale, plic-șablon, lupe

Participarea în cifre

- I tur - 3 831 persoane cu diverse dizabilități
- II tur - 5 630 persoane din circa 170 000 alegători

Realizări

- Campanie de informare accesibilă: spoturi traduse în limbaj mimico-gestual, ghidul alegătorului sonorizat și tipărit în limbaj Braille

Probleme

- Secții de votare inaccesibile sau parțial accesibile
- Necesitatea de a depune repetat cerere pentru votarea la locul aflării înainte de turul II

Categoriile speciale de alegători/ alegătoare

- Alegători din afara țării
- Alegători din stânga Nistrului
- Alegători cu necesități speciale
- Alegători aflați în penitenciare, spitale, stațiuni balneoclimatice
- Alegători infectați cu COVID-19 sau aflați în autoizolare

Dna Doina Bordeianu – a oferit cuvânt dlui Victor Koroli, director executiv Alianța INFONET, care a vorbit despre accesibilitatea la procesul electoral în cadrul scrutinului prezidențial pentru alegătorii cu necesități speciale.

Victor Koroli, director executiv Alianța INFONET – în luarea sa de cuvânt a precizat că pentru ca procesul electoral să fie unul incluziv, urmează a fi realizate mai multe acțiuni:

- ✓ să avem un cadru normativ care să permită incluziunea persoanelor cu dizabilități;
- ✓ să avem funcționari electorali instruiți și familiarizați cu necesitățile persoanelor cu nevoi speciale;
- ✓ persoane cu dizabilități conștiente și informate despre modalitățile de exercitare a votului direct și secret;
- ✓ elaborarea și difuzarea materialelor în formate accesibile pentru persoanele cu dizabilități, traduse în limbaj mimico-gestual, în format ușor de citit - ușor de înțeles, format audiodiscripție și format Braille.

Un alt aspect ține de echipamentele și mijloacele speciale destinate persoanelor cu dizabilități. Dacă e să vorbim despre accesibilitatea secțiilor de votare, precizăm că a fost elaborat auditul a 809 secții de votare, dintre care doar 6 secții au fost declarate accesibile. Accesul în secția de votare a persoanelor cu dizabilități este unul foarte dificil, respectiv putem afirma că drepturile electorale ale acestora sunt îngărdite.

În RM sunt 177 mii de persoane cu dizabilități, dintre care 166 cu drept de vot. Acesta este un număr foarte important de alegători.

Este necesar ca la nivel național să fie colectate și procesate datele oficiale privind persoanele cu dizabilități într-o manieră inteligentă. La moment acestea sunt stocate de către Biroul de statistică într-o manieră deloc lucrativă.

În acest context, este imperios necesară stocarea și procesarea datelor în format blockchain, ceea ce ar facilita accesul persoanelor cu dizabilități la procesul electoral.

De asemenea, este necesară elaborarea la nivel național a unei metodologii de evaluare a condițiilor create pentru persoanele cu dizabilități și implementarea Planului național de incluziune a persoanelor cu dizabilități, îndeosebi în partea ce privește accesibilitatea clădirilor.

În concluzie, este necesară implementarea unor metode alternative de vot, fiindcă doar așa vom putea asigura incluziunea persoanelor cu dizabilități în procesele electorale.

Dna Doina Bordeianu – a reiterat necesitatea introducerii unor metode alternative de vot, după care a oferit cuvânt domnilor Septimius Pârnu și Victor Guzun, experți ai Consiliului Europei, care au vorbit despre votul în avans, votul prin corespondență și votul electronic (prezentările se anexează).

DI Richard Barrett, reprezentant al Comisiei de la Veneția – în alocuțiunea sa a menționat despre obligația autorităților de a lua în considerare măsuri suplimentare pentru a face toate secțiile de votare complet accesibile alegătorilor cu dizabilități prin asigurarea unui acces independent, precum și a lupelor și buletinelor de vot tactile. Totodată, autoritățile competente, la modificarea cadrului legal, trebuie să țină cont de recomandările înaintate de misiunile de observare.

Dna Doina Bordeianu – a precizat că în vederea facilitării procesului de votare al persoanelor cu dizabilități de vedere, fiecare secție de votare a fost asigurată cu plicuri-șablon pentru buletine de vot și cu lupe speciale. Plicul-șablon este executat dintr-un material flexibil, deschizătura este pe partea stângă, plicul are aceeași lungime ca și buletinul de vot obișnuit, pe partea superioară sunt tipărite cu cifre arabe și imprimate alături în limbaj Braille numerele de ordine ale concurenților așa cum sunt aranjați în buletinul de vot, iar în partea dreaptă are perforații speciale pentru aplicarea ștampilei „Votat”.

DI Dorin Cimil, Președinte CEC – a menționat că la moment Comisia Electorală Centrală adună toate recomandările și propunerile de modificare a cadrului normativ electoral. În acest sens, CEC a emis deja unele avize la proiectele de lege transmise spre avizare Comisiei. De asemenea, după cum s-a menționat la începutul conferinței, e nevoie de modificat Codul electoral astfel încât să corespundă cu prevederile Codului administrativ în materie de soluționare a litigiilor electorale. Totodată, la momentul de față sunt revizuite unele regulamente și instrucțiuni ale CEC, pentru a fi armonizate cu Codul administrativ. La 2 iunie 2020, prin hotărârea CEC nr. 3949, au fost aprobate un șir de propuneri pentru modificarea legislației electorale și celei conexe, care cuprind și segmentele antifraudă/utilizarea resurselor administrative, precum și răspunderea proporțională a actorilor electorali. Propunerile îmbrăcate într-un proiect de lege au fost înaintate Parlamentului și Guvernului Republicii Moldova spre examinarea oportunității de modificare a legislației electorale și celei conexe.

La sfârșitul primei zile a conferinței, dna Doina Bordeianu a anunțat tematica atelierelor pentru cea de-a doua zi a conferinței și a mulțumit tuturor participanților pentru participare și pentru discuțiile purtate pe parcursul acestei zile.

A doua zi a conferinței

DI Maxim Lebedinschi, secretarul CEC, a salutat toți participanții și a acordat cuvânt dlui Dorin Cimil, președintele CEC.

DI Dorin Cimil, președintele CEC, a constatat că ieri s-a muncit în cadrul a două ateliere de lucru: „Activitatea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova și a concurenților electorali” și „Participarea la vot a unor categorii speciale de alegători”. A calificat activitatea acestor două ateliere drept una eficientă, iar intervențiile participanților au finalizat cu propuneri și soluții identificate. Suplimentar a constatat că la atelierelor de lucru au participat cca 117 persoane (55% - funcționari electorali, 15% - misiuni de observare, societate civilă, 20% - autorități publice, 10% – misiuni diplomatice și organizații internaționale). Totuși a constatat că partidele politice, din păcate, nu au participat la prima sesiune a Conferinței apreciind acest fapt drept unul negativ. Prin urmare a îndemnat reprezentanții partidelor politice să participe la lucrările Conferinței.

DI Maxim Lebedinschi, moderator, a anunțat începerea lucrărilor în cadrul atelierului: „Finanțarea activității grupurilor de inițiativă și a campaniei electorale: probleme și soluții”.

DI Maxim Lebedinschi: ”Subiectul finanțării campaniei electorale rămâne a fi unul sensibil pentru societate, întrucât transparența finanțării concurenților electorali este crucială în obținerea și menținerea încrederii cetățenilor în politică. În același timp, finanțarea campaniei electorale merită o atenție deosebită nu doar în scrutinul prezidențial, dar în ansamblu pentru orice tip de alegeri, or asigurarea condițiilor egale în finanțarea campaniei electorale și contracararea finanțării ascunse sau peste plafon constituie unul din pilonii de bază ai respectării echității în procesul electoral.

Din acest considerent, legiuitorul a instituit reguli de finanțare, limitele plafonului donațiilor, obligativitatea raportărilor, dar și a declarării în caz de nedeschidere a unui cont „Destinat grupului de inițiativă” sau „Fond electoral”. În pofida acestor fapte, grupurile de inițiativă și concurenții electorali continuă să întâmpine obstacole, cum ar fi: refuzul instituției bancare de a deschide cont sau imposibilitatea partidelor politice care au desemnat candidați să doneze sursele proprii în susținerea candidatului său, precum în cazul alegerilor parlamentare și locale generale sunt limitați în dreptul de a dona, plafonul donațiilor fiind ca și pentru oricare altă persoană juridică de cel mult 12 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv. Dar despre acestea și alte constatări vor vorbi în continuare colegile mele din cadrul Direcției financiar-economice a Comisiei Electorale Centrale. Durata atelierului de lucru este preconizată pentru 1 oră și 20 de minute. În cadrul acestuia vom avea două prezentări, una din ele vizează finanțarea activității grupurilor de inițiativă, iar cealaltă privind finanțarea campaniei electorale la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020. În cadrul prezentărilor se vor aborda subiecte, precum modalitatea finanțării activității grupurilor de inițiativă și finanțării campaniei electorale a concurenților electorali, despre plafonul general ce poate fi transferat pe contul cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă” sau „Fond electoral” și modalitatea de calcul, plafonul donațiilor, atât din partea persoanelor fizice, cât și din partea persoanelor juridice, modul de raportare și reflectare a veniturilor și cheltuielilor, alte informații și date privind finanțarea activității grupurilor de inițiativă și a campaniei electorale, de asemenea dificultățile apărute în procesul de efectuare a controlului rapoartelor financiare. După care, voi invita reprezentanții misiunilor de observare a alegerilor să vină cu problemele consemnate în cadrul acestui scrutin și cu recomandările identificate. La final, vom avea o sesiune de dezbateri unde fiecare participant va putea adresa întrebări vorbitorilor, își va prezenta punctul de vedere asupra provocărilor existente și eventualele soluții pentru perfecționarea practicii și legislației în domeniul finanțării campaniei electorale. Iar acum am să o invit pe dna Silvia Stepaniuc-Balmuş, consultant din cadrul Direcției financiar-economice, să ne vorbească despre finanțarea activității grupurilor de inițiativă la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.”

Dna Silvia Stepaniuc-Balmuş: „În cadrul alegerilor Preşedintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020 au fost înregistrate următoarele grupuri de inițiativă:

- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Tudor Deliu**, desemnat de Partidul Liberal Democrat din Moldova
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Renato Usatîi**, desemnat de Partidul Politic „Partidul Nostru
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Andrei Năstase**, desemnat de Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”
- grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei **Maia Sandu**, desemnată de Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Andrian Candu**, desemnat de Partidul Politic „PRO MOLDOVA”
- G.I. pentru susținerea domnului **Octavian Țicu**, desemnat de Partidul Politic „Partidul Unității Naționale”
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Dorin Chirtoacă**, desemnat de Blocul electoral UNIREA
- grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei **Violeta Ivanov**, desemnată de Partidul Politic „Șor”
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Ion Costaş**, desemnat de adunarea cetățenilor
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Constantin Oboroc**, desemnat de adunarea cetățenilor
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Igor Dodon**, desemnat de adunarea cetățenilor
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Serghei Toma**, desemnat de Partidul Politic Partidul Oamenilor Muncii
- grupul de inițiativă pentru susținerea domnului **Alexandr Kalinin**, desemnat de adunarea cetățenilor.

Baza de calcul pentru mărimea plafonului se determină prin stabilirea unui coeficient din cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2020, înmulțit la numărul maxim de semnături necesare a fi colectate de către grupul de inițiativă ce colectează semnături în susținerea unui candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova. Pentru stabilirea coeficientului s-a luat ca bază de raportare 0,5% din salariul mediu pe economie, prognozat pentru anul 2020, conform Hotărârii Guvernului nr. 678/2019, în mărime de 7953,00 lei, astfel mărimea coeficientului calculat este de 39,77 lei. Comisia Electorală Centrală la data de 1 septembrie 2020 a stabilit plafonul mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul bancar „Destinat grupului de inițiativă” pentru susținerea candidatului la funcția de Președinte al Republicii Moldova în cadrul alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020 în mărime de 994 250,00 lei.

Finanțarea grupurilor de inițiativă se efectuează cu respectarea următoarelor condiții:

- în termen de 3 zile bancare de la data înregistrării sale, grupul de inițiativă deschide la bancă un cont cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă”;
- în decurs de 24 de ore de la deschiderea contului, conducătorul/trezorierul grupului de inițiativă informează Comisia în scris despre datele bancare;
- grupul de inițiativă care nu-și deschide la bancă cont cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă” informează Comisia despre aceasta în termen de 3 zile de la înregistrarea sa;
- grupul de inițiativă propune pentru înregistrare o persoană responsabilă de finanțele sale (trezorier), care va asigura întocmirea rapoartelor privind gestiunea financiară a grupului.

Din cele 13 grupuri de inițiativă: 7 au prezentat rapoarte, dintre care: 4 au deschis cont cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă”, iar 3 au prezentat rapoarte doar cu completări la lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii.

În perioada de colectare a semnăturilor pentru susținerea unui candidat, grupul de inițiativă poate obține de la o persoană fizică donații în mărime de 47 718,00 lei.

De la o persoană fizică cu venituri obținute în afara țării poate primi 23 859,00 lei.

O persoană juridică poate oferi o sumă ce nu depășește 12 salarii medii lunare pe economie, adică 95 436,00 lei, iar în cazul cetățenilor Republicii Moldova cu statut de persoane cu funcții de demnitate publică, de funcționari publici, inclusiv cu statut special, acest plafon nu poate depăși 10% din venitul anual al acestora, în același timp nu poate depăși 6 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv.

În perioada activității grupului de inițiativă, veniturile acestuia pot cuprinde donații de la persoane fizice din țară, de la persoane fizice cetățeni ai RM cu venituri obținute în afara țării, de la persoane juridice, precum și alte venituri.

Grupurile de inițiativă au posibilitatea de a beneficia și de donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, care sunt evaluate și reflectate în rapoarte și care, la fel, se înscriu în limitele plafonului stabilit privind donațiile de la persoane fizice.

Tabelul (a prezentat un tabel) reflectă veniturile fiecărui grup de inițiativă obținute în perioada de activitate. Se observă că nici un grup de inițiativă nu a depășit plafonul general stabilit de CEC. Cele mai mari venituri le-a obținut grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei Violeta Ivanov, după care în descrescere urmează grupul de inițiativă pentru susținerea domnului Renato Usatîi și grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei Maia Sandu.

Dacă în tabelul anterior s-a observat că cele mai mari venituri per total le-a obținut grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei Violeta Ivanov, din diagramă (a prezentat o diagramă) se observă că cele mai mari venituri în bani le-a avut grupul de inițiativă pentru susținerea candidatului Renato Usatîi și deja venituri sub alte forme au fost obținute de grupul de inițiativă pentru susținerea candidatului Violeta Ivanov.

Din această diagramă (a prezentat o altă diagramă) se observă că donații de la persoane fizice din țară au obținut 3 grupuri de inițiativă, și anume grupurile pentru susținerea candidaților Renato Usatîi, Maia Sandu și Igor Dodon. Donații de la persoane fizice din afara țării, precum și donații de la persoane juridice nu a obținut niciun grup. A beneficiat de alte venituri provenite din cotizații/donații grupul de inițiativă pentru susținerea domnului Renato Usatîi, iar de alte venituri provenite din subvenții – grupul de inițiativă creat pentru susținerea doamnei Maia Sandu. De donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii a beneficiat grupul de inițiativă în susținerea candidaților Renato Usatîi, Andrei Năstase, Maia Sandu Violeta Ivanov, Octavian Țicu și Igor Dodon.

În această secțiune (a prezentat o altă diagramă) se redă ponderea pe fiecare categorie de venituri obținute de către grupurile de inițiativă în perioada activității. Se observă, după cum s-a arătat și în secțiunile anterioare, că cea mai mare pondere o au veniturile din donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii valorificate în lei, urmează veniturile din donațiile de la persoane fizice din țară, după care alte venituri provenite din subvențiile partidului politic și veniturile din cotizații/ donații ale partidului politic ce a susținut financiar grupul de inițiativă.

În acest tabel (a prezentat un tabel) sunt reflectate categoriile de cheltuieli pe fiecare grup. În perioada de activitate a grupurilor de inițiativă, cele mai mari cheltuieli le-a avut grupul de inițiativă pentru susținerea domnului Igor Dodon, urmează consecutiv în descrescere grupul de inițiativă pentru susținerea doamnei Maia Sandu și grupul de inițiativă pentru susținerea domnului Renato Usatîi.

Secțiunea ce urmează (altă diagramă) reflectă, la fel, categoriile de cheltuieli pe fiecare grup, unde observăm mai bine mărimea plăților efectuate. Cele mai multe cheltuieli în perioada de activitate a grupurilor au fost făcute pentru materiale promoționale și publicitate, care le-a avut grupurile de inițiativă pentru susținerea domnului Igor Dodon și pentru susținerea doamnei Maia Sandu, iar cele mai multe cheltuieli pentru publicitate și transport au fost efectuate de grupul de inițiativă pentru susținerea domnului Renato Usatîi.

În această ultimă secțiune (altă diagramă) este dată diagrama cu ponderea categoriilor de cheltuieli per total. Observăm că cea mai mare pondere în activitatea grupurilor de inițiativă au constituit cheltuielile

pentru materiale promoționale, ce reprezintă 73,64 % din totalul de cheltuieli efectuate, după care 14,74% fiind cheltuieli de publicitate și 8,60 % - cheltuieli pentru transport.”

DI Maxim Lebedinski, a oferit cuvânt dnei Cristina Oțel, șef-adjunct al Direcției financiar-economice, care a vorbit despre finanțarea campaniei electorale la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020.

Dna Cristina Oțel: ”Bună ziua tuturor, în continuare voi face o prezentare cu privire la finanțarea campaniei electorale la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020.

Pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, Comisia Electorală Centrală a înregistrat opt concurenți electorali:

Renato Usatîi, desemnat de Partidul Politic „Partidul Nostru”

Andrei Năstase, desemnat de Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr”

Tudor Deliu, desemnat de Partidul Liberal Democrat din Moldova

Igor Dodon, desemnat de adunarea cetățenilor

Violeta Ivanov, desemnată de Partidul Politic „Șor”

Maia Sandu, desemnată de Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” Octavian Țicu, desemnat de Partidul Politic „Partidul Unității Naționale”

Dorin Chirtoacă, desemnat de Blocul electoral UNIREA.

Condițiile și modul de susținere financiară a campaniilor electorale sunt reglementate de Codul electoral și Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale. Pornind de la prevederile art. 41 alin.(2) lit. d) din Codul electoral, plafonul general pe țară al mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Fond electoral” al concurentului electoral constituie 0,05% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv. Astfel, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 4153 din 1 septembrie 2020, a fost stabilit plafonul general al mijloacelor financiare ce pot fi transferate pe contul „Fond electoral” al concurentului electoral la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020 în mărime 18 925,50 mii lei.

Finanțarea campaniilor electorale se efectuează cu respectarea condițiilor similare ca și în cazul finanțării grupurilor de inițiativă. Astfel, în scopul finanțării campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale și conform prevederilor legale, până la sfârșitul campaniei electorale toți cei 8 concurenți electorali au reușit să-și deschidă cont cu mențiunea „Fond electoral” și au informat Comisia despre acest fapt. Totodată, menționăm că pentru fiecare concurent electoral, la propunerea acestuia, a fost confirmată persoana responsabilă de finanțele sale - trezorerul.

Donațiile pentru o campanie electorală în contul „Fond electoral” sunt reglementate de Codul electoral și plafonate. Astfel, potrivit art. 41 alin. (2) lit. e), o persoană fizică are dreptul să doneze până la 6 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv, ceea ce a constituit în alegerile prezidențiale suma de 47718,0 lei, iar în cazul cetățenilor Republicii Moldova cu venituri obținute în afara țării, acest plafon nu poate depăși 3 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv, limita fiind de 23 859,0 lei. Totodată, o persoană fizică poate face donații în numerar în valoare de până la 3 salarii medii pe economie, iar donațiile care depășesc această limită de 23859,0 lei se fac exclusiv prin operațiuni bancare. Persoanele juridice pot face donații până la 12 salarii medii lunare pe economie pe anul respectiv (95 436,0 lei) doar prin virament direct în contul „Fond electoral”, depunând și o Declarație pe propria răspundere privind inexistența cotei de stat, străine sau mixte în capitalul social și lipsa restricțiilor prevăzute de Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale.

În campania electorală, concurenții electorali pot acumula venituri din donațiile persoanelor fizice din țară, din donațiile persoanelor fizice din afara țării (cetățeni ai RM care au obținut venituri în afara țării), din donațiile persoanelor juridice și mijloace financiare proprii ce reflectă donațiile partidelor politice care îi susțin. Totodată, un concurent electoral poate obține donații oferite în mărfuri, obiecte, lucrări și servicii, care trebuie evaluate și indicate obligatoriu în raportul financiar.

În tabel (a prezentat un tabel) sunt date totalul veniturilor obținute în campania electorală, mijloacele bănești și valoarea donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, pe fiecare concurent electoral, conform rapoartelor prezentate de aceștia și este de menționat faptul că toți cei 8 concurenți electorali au prezentat rapoartele privind finanțarea campaniei electorale. Dacă e să facem o comparație cu plafonul general stabilit de Comisie, observăm că niciun concurent electoral nu a depășit acest plafon.

Graficul din imagine (a prezentat un grafic) redă, pe fiecare concurent electoral, totalul donațiilor în bani și totalul donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, valorificate în lei. Cele mai multe donații în bani, în campania electorală, a obținut concurentul electoral Renato Usatîi (8981394,07 lei). După, cu cifre semnificative, în descreștere urmează concurenții electorali Maia Sandu (4788961,50 lei), Igor Dodon (4441321,0 lei), Andrei Nastase și Violeta Ivanov (puțin peste 2 mln. - 2072350,0 lei). Cu referire la donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, cele mai multe donații, altele decât bani, a obținut concurentul electoral Violeta Ivanov - valorificate în sumă de 1289895,0 lei, urmată de concurentul electoral Maia Sandu - valorificate în sumă de 1 083125,55 lei.

În tabelul din imagine (a prezentat un tabel) sunt reflectate detaliat veniturile în campania electorală, pe fiecare concurent electoral – donații din partea persoanelor fizice din țară, donații din partea persoanelor fizice din afara țării, donații din partea persoanelor juridice și mijloace bănești proprii, care respectiv sunt prezentate separat din donații și cotizații și din subvenții. Potrivit datelor raportate, concurenții electorali Renato Usatîi, Andrei Nastase și Maia Sandu au obținut donații, mijloace bănești, sub toate formele de venit. Iar concurenții electorali Igor Dodon și Violeta Ivanov au obținut donații doar de la persoane fizice. Concurenții electorali Renato Usatîi, Andrei Nastase, Tudor Deliu și Maia Sandu au beneficiat de donații din partea partidelor politice ale căror mijloace bănești au provenit din cotizații și donații, iar de donații din partea persoanelor juridice au beneficiat concurenții electorali Renato Usatîi, Andrei Nastase, Maia Sandu și Octavia Țicu.

Din imagine (a prezentat o imagine), în care sunt reflectate categoriile de venituri în campania electorală pe fiecare concurent electoral, se observă că un concurent electoral și-a desfășurat campania doar din donațiile primite din partea partidului politic care îl susține, provenite din subvențiile de la bugetul de stat. Donații de la persoane fizice din țară, au obținut 7 concurenți electorali din cei 8 înregistrați. Dintre care doi concurenți electorali au acceptat pentru finanțarea campaniei sale doar donații de la persoane fizice din țară

În diagramă (a prezentat o diagramă) este redată ponderea categoriilor de venituri (donații în bani) în campania electorală pentru scrutinul prezidențial din 1 noiembrie 2020. Cea mai mare pondere o reprezintă donațiile din partea persoanelor fizice din țară, 86%, în sumă totală de 19 875 939,5 lei. După care, la o diferență mare, urmează donațiile din mijloacele proprii, 7% (1 693 982,39 lei), divizate pe donații și cotizații, 6,99 % - 1 676 034,83 lei, și din subvențiile de la bugetul de stat 0,01% - 19 086,94 lei. 6% reflectă donațiile din partea persoanelor fizice din afara țării cetățeni ai RM, care au obținut venituri peste hotarele țării și doar 1% din totalul donațiilor/veniturilor în campania electorală o reprezintă donațiile din partea persoanelor juridice.

În perioada campaniei electorale toate serviciile și acțiunile prestate gratuit de persoane fizice și juridice, precum și toate acțiunile de voluntariat în favoarea candidatului sau concurentului electoral se evaluează de către concurentul electoral și se indică obligatoriu în raportul financiar. În acest sens, din datele raportate de concurenții electorali, în tabel (a prezentat un tabel) sunt reflectate donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, valorificate în lei, pe fiecare concurent electoral și repartizate pe tipuri de donatori - persoane fizice, persoane juridice, și din partea partidului politic care îl susține. Cum am menționat și anterior, de cele mai multe donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii, atât din partea persoanelor fizice, a persoanelor juridice, dar și din partea partidului politic care îl susține, a beneficiat concurentul electoral Violeta Ivanov (PP Șor). Din motiv că băncile comerciale i-au refuzat inițial deschiderea contului cu mențiunea „Fond electoral”, campania electorală în mare parte și-a desfășurat-o din donații, altele decât în bani. După care, în descreștere ușoară, urmează concurentul electoral Maia

Sandu (PP PAS), care, pe lângă donațiile în bani, și-a desfășurat campania și din donații în mărfuri obiecte, lucrări sau servicii.

În continuare voi vorbi despre cheltuielile efectuate de fiecare concurent electoral pentru desfășurarea campaniei electorale. În campania pentru scrutinul prezidențial niciun concurent electoral nu a efectuat cheltuieli pentru sondaje de opinie publică. Din datele prezentate se observă că toți concurenții electorali au efectuat cheltuieli de publicitate și cuantumul acestor cheltuieli este cel mai mare din totalul cheltuielilor efectuate de concurenții electorali.

Conform veniturilor declarate, concurentul electoral Renato Usatîi a efectuat cele mai multe cheltuieli (8981394,07 lei). După care urmează consecutiv concurenții electorali Maia Sandu (4788608,0 lei) și Igor Dodon (4441321,0 lei). Tot cu sume semnificate puțin peste 2 mln. urmează concurenții electorali Andrei Nastase (2201162,76 lei) și Violeta Ivanov (2072285,49 lei), ultimul chiar dacă a întâmpinat dificultăți la începutul campaniei electorale la deschiderea contului, totuși, a reușit încasarea și efectuarea plăților într-o sumă destul de mare.

Din diagrama (a prezentat o diagramă) ce reflectă repartizarea cheltuielilor pe fiecare concurent, se observă că fiecare a efectuat cheltuieli de publicitate, după care urmează cheltuielile pentru materiale promoționale, având și această categorie o pondere destul de semnificativă în totalul cheltuielilor efectuate de fiecare concurent electoral. O altă categorie de cheltuieli ce se regăsește la 6 concurenți electorali sunt costurile întrunirilor și evenimentelor electorale. Unii concurenți electorali au cheltuieli și pentru transport de persoane și bunuri.

Ponderea tipurilor de cheltuieli în scrutinul prezidențial din 2020. Conform destinațiilor cheltuielilor cea mai mare pondere o au cheltuielile de publicitate ce constituie (70,28%) - 16200703,51 lei, după care urmează cheltuielile pentru materiale promoționale (20,08%) - 4627831,00 lei. Cheltuielile pentru transport de persoane și bunuri au fost efectuate în proporție de 2,89% - 665520,00 lei. Costuri de delegare sau detașare a persoanelor (inclusiv recompensele/diurnele observatorilor și voluntarilor) (2,13%) - 490780,00 lei. Mai puțin de 2% din totalul cheltuielilor reprezintă:

costul întrunirilor și evenimentelor electorale (1,96%) - 452538,72 lei;

costuri suplimentare de întreținere (1,88%) - 432758,31 lei;

alte cheltuieli, ce includ serviciile bancare, cheltuieli pentru birotică (0,74%) - 169923,34 lei;

cheltuieli de consultanță electorală și politică (0,05%) - 10800,00 lei;

costul serviciilor de sondare a opiniei publice (0%) - 0,00 lei.

Din cele menționate și făcând o paralelă cu scrutinele anterioare, putem concluziona că practic în fiecare scrutin ponderea cea mai mare o au cheltuielile pentru publicitate sau materiale promoționale.

DI Maxim Lebedinschi a oferit cuvânt dnei Liliana Voiticovschi, șef al Direcției financiar-economice, care a vorbit despre impedimentele întâmpinate de grupurile de inițiativă și concurenții electorali în finanțarea activității și a campaniei electorale, dar și cele identificate de funcționarii Direcției financiar-economice în procesul de examinare a rapoartelor.

Dna Liliana Voiticovschi: ”În cele ce urmează voi prezenta unele constatări și soluții identificate în cadrul scrutinului prezidențial din 2020. Prima constatare se referă la plafonul mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Destinat grupului de inițiativă”. Este necesar ca în Codul electoral să fie reglementată formula de stabilire a plafonului. Motivul acestei necesități reiese din faptul că prevederile codului cu referire la condițiile, modul, restricțiile și responsabilitatea finanțării campaniilor electorale se aplică corespunzător și grupurilor de inițiativă.

Respectiv, în cazul aplicării formulei de calculare a plafonului pentru campania electorală și grupurilor de inițiativă, mărimea acestuia va fi identică cu plafonul din campania electorală. Drept exemplu, în alegerile prezidențiale din 2020 plafonul pentru campania electorală a fost stabilit în mărime de 18 925,5 mii lei, o sumă enorm de mare pentru activitatea grupurilor de inițiativă.

Următoarea constatare se referă la comisionul pentru deschiderea conturilor „Destinat grupului de inițiativă” și „Fondul electoral”. Urmare a sesizării unor concurenți electorali, precum și conform rapoartelor prezentate, s-a constatat că la deschiderea contului cu mențiunea „Destinat grupului de inițiativă” și la deschiderea contului „Fond electoral” băncile comerciale unde sunt deschise aceste conturi percep comisioane de deschidere în sumă de 5000,00 lei, deși comisionul pentru deschiderea unui cont obișnuit ar fi de circa 300 lei. Soluția ar fi echivalarea comisionului pentru deschiderea conturilor speciale cu comisionul pentru deschiderea unui cont ordinar.

În continuare constatarea se referă la soldul neutilizat din contul „Destinat grupului de inițiativă”. Punctul 31 din Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă prevede că „Imediat după expirarea termenului acordat pentru colectarea semnăturilor, contul „Destinat grupului de inițiativă” va fi blocat de către instituția bancară, iar soldul va fi vărsat în bugetul de stat. În cazul grupurilor de inițiativă constituite de partide sau de alte organizații social-politice, soldul neutilizat din contul „Destinat grupului de inițiativă” poate fi transferat la contul bancar al formațiunii respective, în baza cererii scrise depuse în termen.” În scrutinul prezidențial din 2020 au fost cazuri când soldul neutilizat din contul „Destinat grupului de inițiativă” a fost rambursat în contul partidului politic, drept exemplu este cazul grupului de inițiativă pentru susținerea candidatului Renato Usatîi, care în ziua depunerii listelor de subscripție a transferat către Partidul Politic „Partidul Nostru” soldul neutilizat în sumă de 463668,0 lei, provenit din donații de la persoane fizice. În acest sens, este necesar să fie modificate prevederile Regulamentului privind finanțarea grupurilor de inițiativă prin stabilirea normei similare cu prevederile din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali, care în acest aspect a fost modificat la 25 octombrie 2020 și prevede că „Soldul din contul cu mențiunea „Fond electoral” al concurentului electoral se virează în bugetul de stat sau, la cererea scrisă a acestuia, se virează Agenției Naționale pentru Sănătate Publică ori Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral”.

Următoarea constatare privește finanțarea concurenților electorali în perioada dintre data înregistrării și începerea campaniei electorale. Reglementările referitoare la campania electorală diferă în funcție de tipul scrutinului, astfel pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova campania electorală începe nu mai devreme de 30 de zile înainte de ziua alegerilor. Așadar, campania electorală în scrutinul prezidențial din 1 noiembrie 2020 a început pentru toți concurenții în aceeași zi – la 2 octombrie 2020. Primii concurenți electorali au fost înregistrați la data de 13 septembrie 2020. Alin. (2) al art. 41 din Codul electoral stabilește regulile de finanțare **a campaniei electorale**, iar conținutul lit. b) a aceluiași alineat este următorul: „Contul cu mențiunea „Fond electoral” poate fi deschis și **până la înregistrarea concurentului electoral**, cu condiția ca orice încasări și cheltuieli de pe acest cont să se facă doar după înregistrarea concurentului electoral”. Astfel, corelând prevederile art. 41, art. 43, art. 116 și având în vedere că noțiunea de „**fond electoral**” din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale înseamnă „un cont deschis la bancă destinat **finanțării campaniei electorale**”, reiese că un concurent electoral în cazul alegerilor prezidențiale **poate efectua încasări și cheltuieli de pe acest cont doar după începerea campaniei electorale**.

În concluzie, în cazul alegerilor prezidențiale, perioada dintre data înregistrării concurentului și data începerii campaniei electorale nu are reglementări, în acest sens soluția ar fi operarea de modificări în Codul electoral.

Următoarea constatare se referă la respectarea prevederilor art. 41 alin. (1), unde este stipulat că pentru finanțarea campaniei electorale pot fi utilizate doar resurse financiare provenite din activitatea de salariat, de întreprinzător, științifică sau din cea de creație, desfășurată de către cetățenii Republicii Moldova atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în afara acestuia. În scopul îndeplinirii atribuțiilor sale în calitate de organ independent de supraveghere și control privind finanțarea campaniilor electorale, potrivit art. 22 alin. (2), lit. j) din Codul electoral, Comisia Electorală Centrală dispune de drept de acces la informațiile deținute de autoritățile publice de toate nivelurile și la registrele de stat, inclusiv la date cu

caracter personal. În acest sens, Comisia a înaintat Serviciului Fiscal de Stat lista donatorilor pentru întreaga campanie electorală, în vederea verificării dacă aceștia au declarat venituri în ultimii trei ani (2017-2019). Din informațiile prezentate și contrapuse cu datele din rapoartele depuse de concurenții electorali, pentru întreaga campanie electorală, Comisia a constatat următoarele:

- pentru concurentul electoral Renato Usatîi, din cei 619 donatori din țară, 20 de donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 22 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată;
- pentru concurentul electoral Andrei Năstase, din cei 94 donatori din țară, 8 donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 3 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată;
- pentru concurentul electoral Tudor Deliu, din cei 13 donatori din țară, un donator nu a avut nicio sursă de venit declarată la SFS;
- pentru concurentul electoral Igor Dodon, din cei 527 donatori din țară, 36 donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 24 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată;
- pentru concurentul electoral Violeta Ivanov, din cei 332 donatori din țară, 72 donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 27 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată;
- pentru concurentul electoral Maia Sandu, din cei 982 donatori din țară, 78 donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 6 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată;
- pentru concurentul electoral Octavian Țicu, din cei 17 donatori din țară, 3 donatori nu au avut nicio sursă de venit declarată la SFS, iar 3 donatori au avut un venit declarat mai mic decât suma donată.

Totodată, cu referire la concurentul electoral Violeta Ivanov, care a declarat în rapoarte donații de la 168 de pensionari și șomeri, Comisia a solicitat informații de la Casa Națională de Asigurări Sociale în scopul asigurării unei verificări operative a acestor donații, iar urmare a informațiilor prezentate, a constatat că 51 de persoane dintre donatori pensionari și șomeri nu au beneficiat de nicio prestație socială în ultimii trei ani (2017 – 2019). Așadar, raportând situația descrisă mai sus la competențele atribuite Comisiei conform Codului electoral, Comisia a constatat că nu dispune de instrumente funcționale pentru a putea investiga și examina în profunzime și sub toate aspectele proveniența sumelor donate. Comisia, totodată, a constatat că în legislația conexasă lipsesc mecanisme legale atribuite vreunui organ specializat pentru a asigura respectarea prevederii art. 41 alin. (1) al Codului electoral, și anume: suma donației trebuie corelată cu suma venitului realizat de o persoană. Cu referire la donațiile provenite de la persoanele fizice din afara țării, menționez că în campania electorală pentru alegerile prezidențiale din 2020 unii concurenți electorali au beneficiat de donații de la persoane fizice din afara țării. În cadrul verificării și analizei rapoartelor prezentate de către concurenții, la fel s-a constatat că CEC nu dispune de instrumente funcționale pentru a putea verifica și examina proveniența sumelor donate de persoanele din afara țării.

În acest sens, Comisia consideră necesară intervenția Parlamentului Republicii Moldova prin operarea de modificări legislative în actele normative relevante în vederea creării unor mecanisme eficiente care să asigure respectarea efectivă a condiției de la art. 41 alin. (1) al Codului electoral de către subiecții de drept.

Și în final mă voi referi la finanțarea concurenților electorali din subvențiile de la bugetul de stat de care beneficiază partidele politice pentru performanțele obținute la alegeri. Este necesar de a fi reglementat expres în Legea privind partidele politice utilizarea subvențiilor de la bugetul de stat și în campania electorală, însă doar conform destinațiilor prevăzute la art. 28 din prezenta lege.”

DI Maxim Lebedinski a oferit cuvânt dlui Pavel Postică, reprezentant Promo-LEX.

DI Pavel Postică: „Promo-LEX a prezentat săptămâna trecută un raport care cuprinde anumite constatări și recomandări. Unele constatări și recomandări ale CEC coincid cu cele ale Promo-LEX și din acest motiv nu voi atrage atenție la ele în mod repetat. Totodată, începând cu anul 2014, acest scrutin din 2020 este cel mai netransparent, din păcate, căci ponderea cheltuielilor nedeclarate, dar observate de Promo-LEX și evaluate la prețuri minime, este de cca 9 mln. lei în comparație cu 23 mln. lei – cheltuieli raportate către CEC. Respectiv ponderea cheltuielilor este de cca 39 la sută. Susțin poziția dnei Voiticovschi cu privire la faptul că CEC nu are posibilitate să investigheze nedeclararea resurselor financiare cheltuite, dar totodată nici trecute cu vederea nu pot fi aceste abateri. Nu sunt în mare parte declarate cheltuielile legate de remunerarea resurselor umane, transport, telecomunicații, dar și unele cheltuieli legate de publicitate. Comisia ar trebui să urmărească cheltuielile potențialilor concurenți electorali și să intervină cu solicitări către Parlament pentru a fi mărit statul de personal al CEC sau a identifica alte soluții de genul: grupuri de lucru interinstituționale pentru soluționarea acestei probleme. În procesul finanțării grupurilor de inițiativă există multe probleme legate de nedeclararea în totalitate a cheltuielilor suportate, respectiv a veniturilor, iar nesoluționarea acestora dau impresia că aceste abateri rămân nepedepsite și nesancționate. În plus nici concurenții electorali nu depun efort pentru a analiza rapoartele financiare ale contracandidaților.”

DI Maxim Lebedinski a anunțat că susține poziția dlui Postică și a adăugat că deja CEC conlucrează cu Cancelaria de Stat pentru suplimentarea statului de personal cu crearea unei noi subdiviziuni specializate în domeniul respectiv. Suplimentar a oferit cuvânt dlui Oleksiy Lychkovakh, OSCE/ODIHR.

DI Oleksiy Lychkovakh: „Misiunea OSCE/ODIHR a participat la monitorizarea alegerilor, însă în legătură cu declararea stării de urgență din cauza pandemiei de COVID 19, misiunea a suportat anumite modificări. În cel mai scurt timp va fi prezentat raportul care conține 24 de recomandări, dar la acest capitol legat de finanțare se referă trei dintre ele. Cadrul legislativ privind finanțarea campaniei electorale trebuie să fie consolidat în continuare, astfel ca să fie exclusă interpretarea eronată de către concurenții electorali a unor norme juridice. Deja s-a menționat despre piedicile care au fost întâmpinate de către Comisie în legătură cu lipsa unui cadru legislativ consolidat. Rapoartele prezentate către CEC nu sunt sprijinite de anumite documente financiare justificative. Prin urmare, recomandarea este ca aceste rapoarte să fie cât mai detaliate și susținute de documente financiare justificative. Într-adevăr, Comisia nu are resursele necesare pentru a monitoriza eficient finanțarea campaniei electorale și aș recomanda identificarea acestor instrumente și punerea lor la dispoziția CEC. Totodată Comisia ar trebui să elaboreze regulamente și instrucțiuni în sensul celor discutate.”

DI Artur Mija, trezorerul candidatului Maia Sandu: „Nu am văzut să se prezinte care este raportul dintre donațiile cash vizavi de donațiile prin virament, or anume transferurile trebuie să fie încurajate pentru a avea transparență în domeniul finanțării campaniei electorale. Dna Maia Sandu a avut în această campanie electorală cca 2000 de voluntari și cum să fie introdus acest fapt în rapoartele financiare?”

DI Pavel Postică: „Promo-LEX întotdeauna a îndemnat concurenții electorali să introducă în rapoartele financiare toate cheltuielile suportate, deci ceea ce este și nu ceea ce trebuie să fie. Orice muncă costă, iar în rapoartele financiare trebuie introdusă informația respectivă la donații nemateriale: muncă de voluntariat, folosirea mașinii personale, benzinei etc.”

DI Maxim Lebedinschi: „Există situații când activitatea de voluntariat poate fi confundată cu activitatea unui membru de partid, de exemplu, la alegerile locale, unde partidul are statut de concurent electoral.

DI Ștefan Urătu: „Apreciez prezentarea dnei Voiticovschi și constat că partidele politice se transformă în SRL finanțate nu doar de la stat. Donațiile se fac numai birocratic, pe foaie, în realitate oamenii nu donează, ci doar semnează că donează. Cât privește CEC, ea are prea multe prerogative, însă Comisia nu trebuie să fie doar ca un arbitru. Din propria experiență afirm că și acum CEC nu dă acces la informație, pentru că informația care trebuie plasată pe site trebuie solicitată prin cereri, ședințe de judecată etc. Nu susțin poziția dnei Voiticovschi că soldul din contul „Destinat grupului de inițiativă” trebuie să fie vărsat în bugetul de stat, consider că membrii grupului trebuie să decidă unde virează soldul.”

DI Maxim Lebedinschi a menționat că la ziua de astăzi, conform unor sondaje, încrederea față de CEC este de cca 69%. A atras atenția că dlui este responsabil de plasarea informației pe site-ul CEC și a subliniat că orice tip de democrație nu presupune acordarea drepturilor depline părților, există și anumite restricții. În continuare a acordat cuvânt dlui Roșca Denis, Partidul Acasă Construim Europa.

DI Denis Roșca, Partidul Acasă Construim Europa, a propus elaborarea unei baze de date on-line cu toți voluntarii Republicii Moldova, înregistrați, iar remunerarea unui voluntar ar putea fi calculată în funcție de salariul mediu pe țară și introdusă în rapoartele financiare.

DI Maxim Lebedinschi a mulțumit pentru munca depusă și a anunțat o pauză până la următorul atelier.

DI Vladimir Șarban a salutat participanții celui de-al doilea atelier și le-a mulțumit pentru munca depusă. A precizat că intenționează să mulțumească astăzi tuturor funcționarilor electorali din țară. A anunțat că tema atelierului este: „Activitatea organelor electorale”, în cadrul căruia membrii organelor electorale vor avea posibilitatea să intervină cu întrebări, propuneri și soluții. A oferit cuvânt dlui Alexandr Berlinschii, șef al DMA.

Ulterior, participanții au urmărit prezentarea Power Point, făcută de dl Alexandru Berlinschii, șef al Direcției management alegeri din cadrul Aparatului CEC „Activitatea organelor electorale” (se anexează).

DI Vladimir Șarban l-a rugat pe dl Berlinschii să răspundă la finalul atelierului la întrebarea dlui Urătu adresată ieri. A oferit cuvânt dnei Doina Bordeianu, directoarea CICDE.

Ulterior, participanții au urmărit prezentarea Power Point, făcută de dna Doina Bordeianu, directoarea CICDE „Participarea la vot a unor categorii speciale de alegători. Metode alternative de vot” (se anexează).

DI Vladimir Șarban a apreciat prezentarea dnei Bordeianu. A acordat cuvânt dnei Ina Babin, ex-secretar CECE Chișinău.

Dna Ina Babin a constatat că organizarea alegerilor prezidențiale din 2020 a fost o provocare în condiții de pandemie. CECE Chișinău s-a confruntat cu probleme, precum refuzul multor persoane să fie numite în calitate de membri ai organelor electorale. Consiliul municipal Chișinău nu a propus candidaturi, dar CEC a dat acces la Registrul funcționarilor electorali și, ca urmare, problema s-a soluționat. La fel, un suport considerabil a fost acordarea materialelor anti COVID și organizarea instruirilor despre cum trebuie folosite aceste materiale. A mulțumit tuturor pentru suport și ajutor. A mai adăugat că a fost complicat să fie respectate reglementările Comisiei pentru sănătate publică.

DI Vladimir Șarban a apreciat importanța CECE Chișinău și complexitatea sarcinilor pe care le-a avut de îndeplinit. A acordat cuvânt dnei Nina Dicusar, CECE nr. 37.

Dna Nina Dicusar: „Vă mulțumesc pentru invitație. CECE nr. 37 a fost completat cu candidaturi conform legislației, toți locuitorii din partea stângă a Nistrului au putut vota în aceleași condiții ca și cetățenii din partea dreaptă. Consiliul electoral a conlucrat cu organele poliției, cu administrația publică locală, s-au desfășurat instruiri necesare, iar consiliul electoral a fost mereu în vizorul observatorilor naționali și internaționali. Cât privește provocările pe care le-a avut consiliul electoral, au existat destule: unii membri nu au venit parcă să lucreze, dar să perturbe activitatea, iar recomandarea ar fi ca la înaintarea candidaturilor să fie mai cu luare aminte. Localurile secțiilor de votare au fost schimbate, membrii birourilor electorale pentru stânga Nistrului în mare parte nu au avut pregătire profesională, activitatea consiliului electoral a fost criticată argumentat, dar și neargumentat. Partidele politice ar fi bine să instruiască observatorii și reprezentanții cu drept de vot, secțiile de votare unde au fost cca 10 alegători trebuie dizolvate. Alte probleme au fost legate de transportul organizat al alegătorilor la secțiile de votare, acțiunile de la Varnița. La final vă mulțumesc tuturor pentru implicare și ajutor, îndeosebi colegilor de la CICODE, care depun efort în educarea populației, inclusiv a copiilor din școli.”

DI Vladimir Șarban a oferit cuvânt dlui Oleksiy Lychkovakh, OSCE/ODIHR.

DI Oleksiy Lychkovakh a menționat că va atrage atenția la două neajunsuri pe care le-a remarcat în ceea ce privește transparența în organele electorale inferioare și instruirea membrilor organelor electorale. Un neajuns este că hotărârile organelor electorale inferioare nu au fost publicate pe site-ul CEC într-un termen rezonabil și, respectiv, recomandarea ar fi ca hotărârile și procesele-verbale să fie publicate într-un timp cât mai restrâns. Cât privește instruirile desfășurate, s-a menționat că doar ¼ din membrii organelor electorale inferioare au fost instruiți, prin urmare recomandarea ar fi ca toți membrii să fie instruiți.

DI Vladimir Șarban a oferit cuvânt președintelui CEC, Dorin Cimil.

DI Dorin Cimil a menționat că în perioada electorală 4 din cei 9 membri ai Comisiei au fost bolnavi și din acest motiv unele acțiuni/semnări de acte au fost tergiversate.

DI Vladimir Șarban a confirmat cele spuse de președintele CEC, după care a acordat cuvânt dlui P. Postică.

P. Postică a mulțumit tuturor funcționarilor electorali din teritoriu pentru colaborarea cu observatorii Promo-LEX, a menționat că a fost una foarte fructuoasă. A adăugat că susține comentariile dlui Oleksiy Lychkovakh, este de părere că se acordă prea multă atenție instruirii operatorilor și, invers, nu se pune accent pe instruirea membrilor organelor electorale. Printre probleme s-a numărat incertitudinea programului de lucru al BESV, delegarea membrilor în organele electorale inferioare, în acest sens recomandă o mai bună evidență a persoanelor din registrul funcționarilor electorali.

DI Vladimir Șarban i-a întrebat pe dnii Berlinschii și Urātu dacă au soluționat cele discutate în prima zi de conferință.

A. Berlinschii a confirmat că a vorbit telefonic cu dl Urātu, a adăugat că tirajul buletinelor de vot a fost fixat în baza hotărârilor CECE, iar toate procesele-verbale ale organelor electorale sunt plasate pe site-ul CEC și pot fi accesate oricând. DI Urātu urma să răspundă de unde are cifrele invocate, iar pe alți colegi i-a îndemnat să opereze cu cifre concrete.

Ș. Urātu a afirmat că nu organele electorale trebuie să solicite numărul de buletine de vot ce urmează să fie tipărite, ci acest exercițiu să se facă în baza registrului alegătorilor. A confirmat că a vorbit cu dl Berlinschii și problema se soluționează.

DI Vladimir Șarban a trecut în revistă propunerile formulate de participanții la conferință, menționând că acestea urmează a fi sistematizate:

- crearea condițiilor favorabile pentru membrii organelor electorale inferioare,
- dialog eficient între CEC și organele electorale inferioare,
- instituirea unei funcții în cadrul consiliilor raionale cu scopul de coordonare a registratorilor,
- ridicarea nivelului dotărilor tehnice a organelor electorale,
- certificarea funcționarilor electorali,
- instruirea obligatorie a funcționarilor electorali și a registratorilor.

DI Vladimir Șarban a anunțat încheierea acestui atelier.

DI Maxim Lebedinschi a salutat participanții și a anunțat denumirea atelierului ”Reflectarea și monitorizarea campaniei electorale”. A atras atenția la subiectele generale care se vor discuta în cadrul acestui atelier. A salutat-o pe dna Ursu-Antoci, președinta CA, care participă și ea la eveniment. A acordat cuvânt dnei Rodica Sârbu, șefa Direcției comunicare, relații publice și mass-media.

R. Sîrbu (prezentare Power Point)

DI Maxim Lebedinschi i-a oferit cuvânt dnei Ala Ursu-Antoci, președinta Consiliului Audiovizualului.

A. Ursu Antoci: „Atelierul de astăzi este foarte util pentru Consiliul Audiovizualului Noi am monitorizat campania electorală în trei perioade și am venit cu trei rapoarte către CEC, conform Codului electoral. La alegerile prezidențiale au fost 450 de ore de emisie, la Consiliu au fost depuse 27 petiții, cele mai multe din partea societății civile. Toate documentele intrate la Consiliu au fost analizate, fiind adoptate 12 decizii asupra lor. Totodată, o problemă stringentă a Consiliului este insuficiența personalului, pentru că din 14 persoane au activat doar 4. O altă problemă este dotarea tehnică a Consiliului. Din altă parte, unele decizii ale Consiliului au fost atacate în instanța de judecată și, respectiv, anulate pe motiv că legislația este imperfectă, s-a întâmplat că la doua decizii identice instanța a reacționat diferit: una a fost menținută, iar alta anulată. A propus modificarea următoarei fraze de la art. 70 alin. (3) al Codului electoral: ”În planificarea și organizarea dezbaterilor dintre concurenții electorali, furnizorii de servicii media vor ține cont de obligativitatea ca toate dezbaterile să fie desfășurate și difuzate în regim de transmisiune directă numai în orele de audiență maximă – între orele 19:00 și 22:00 în zilele lucrătoare și între 17:00 și 22:00 în zilele de odihnă.” prin excluderea textului ”în regim de transmisiune directă” și înlocuirea textului ”numai în orele de audiență maximă – între orele 19:00 și 22:00 în zilele lucrătoare și între 17:00 și 22:00 în zilele de odihnă” cu textul: ”conform Codului serviciilor media audiovizuale”. Totodată art. 70 alin. (12) să aibă următorul cuprins: ”Consiliul Audiovizualului prezintă obligatoriu, o dată la două săptămâni, Comisiei Electorale Centrale rapoarte de monitorizare a modului de reflectare a campaniei electorale de către radiodifuzorii naționali. Rapoartele de monitorizare trebuie să conțină informații referitoare la respectarea normelor legale în reflectarea alegerilor de către furnizorii de servicii media”, de asemenea art. 72 alin. (3) să aibă următorul conținut: ”Contestațiile privind acțiunile și hotărârile Comisiei Electorale Centrale se depun, fără respectarea procedurii prealabile, la Curtea de Apel Chișinău în termen de 3 zile calendaristice de la data săvârșirii acțiunii sau adoptării hotărârii.”. Propunem să fie completat Codul serviciilor media audiovizuale cu norme care se referă la reflectarea campaniei electorale de către furnizorii de servicii media.”

DI Maxim Lebedinschi a mulțumit dnei președinte. A acordat cuvânt dlui Mușket Ivan, observator din partea Adunării Interparlamentare a CSI.

DI Mușket Ivan a mulțumit pentru cuvântul acordat și a confirmat că a avut calitatea de observator internațional în cadrul scrutinului prezidențial. Concluzia grupului din care a făcut parte este că alegerile au fost organizate într-un mod corect, conform normelor legislației electorale a Republicii Moldova, organizarea alegerilor a fost efectuată la nivel înalt, CEC a susținut un dialog constructiv. Totodată, are și câteva propuneri. Una dintre observații vizează faptul că un cetățean poate susține prin semnătură doar un potențial candidat la alegerile prezidențiale, dar ce se va întâmpla dacă acest cetățean va susține și alți potențiali candidați. O altă recomandare ar fi excluderea pragului de 1/3 de alegători participanți la scrutin pentru validarea lui. De asemenea, candidații sunt obligați să își deschidă cont bancar cu mențiunea "Fond electoral", însă băncile comerciale nu sunt obligate să deschidă aceste conturi la cererea candidaților și, respectiv, nu sunt penalizate pentru refuz. Prin urmare, se pot crea situații de defavorizare a unor concurenți electorali. Este bine că se introduc noile tehnologii informaționale în procesul electoral, însă, totodată, legislația națională nu reglementează statutul operatorilor acestor sisteme IT. La fel, nu este reglementată situația când operatorul depistează că un alegător deja a votat la o altă secție de votare. CEC într-adevăr a creat toate condițiile necesare pentru că alegătorii din stânga Nistrului să-și exercite dreptul la vot, cu toate acestea, de foarte multe ori acești alegători nu au fost lăsați să intre în secția de votare, motivându-se că s-a organizat transportul lor la secțiile de vot. E adevărat că aceste acțiuni sunt nocive pentru un proces electoral corect, însă legislația nu reglementează strict care transport al alegătorilor este organizat și care nu. O altă problemă reglementată ineficient ar fi modul de creare a secțiilor de votare de peste hotare, nu este clară interdependența dintre numărul alegătorilor aflați în străinătate și numărul secțiilor de votare create peste hotare. În procesul de vizitare a secțiilor de vot, misiunea din care a făcut parte nu a observat abateri, cu excepția existenței rândurilor vii de alegători, faptului că procesul electoral nu era fixat în întregime de camerele video, unele locații ale secțiilor de votare nu erau accesibile pentru alegătorii cu deficiențe locomotorii. La final a mulțumit pentru posibilitatea de a-și prezenta observările și a monitoriza alegerile prezidențiale.

DI Maxim Lebedinschi a mulțumit pentru expunere. A acordat cuvânt dlui Vladimir Ș mulț.

DI V. Șarban a mulțumit dlui Mușket pentru aprecieri, dar în partea ce ține de constituirea secțiilor de votare de peste hotare, i-a explicat că la baza constituirii acestora au stat anumite formule matematice cu coeficienți concreți care până la urmă au dat un rezultat (numărul secțiilor de votare de peste hotare) care este direct proporțional cu numărul cetățenilor aflați acolo. Totodată a amintit și despre "înregistrarea prealabilă". A afirmat că nu susține poziția dlui Mușket la acest subiect.

DI Maxim Lebedinschi a mulțumit dlui Șarban pentru reacție. A acordat cuvânt dlui Richard Barrett, președintele Sub-comisiei judiciare, membru din partea Irlandei.

DI R. Barrett a mulțumit pentru dreptul de a-și spune părerea. A apreciat mesajul dnei președinte al Consiliului Audiovizualului. S-a referit la sondajele de opinie și a subliniat că mult contează cum acestea sunt publicate, deoarece anume maniera lor de publicare poate manipula alegătorii. Totodată sondajele pot fi făcute nu doar pentru a fi publicate, ci și pentru propriul uz al partidelor politice.

DI Maxim Lebedinschi a apreciat mesajul dlui Barrett. A acordat cuvânt dlui P. Postică.

DI P. Postică a afirmat că CEC a făcut în acest scrutin tot posibilul pentru observatori, atât naționali cât și internaționali. Totodată a atras atenția că observatorii în cel puțin 20% din secțiile de votare vizitate nu au avut acces la listele electorale de bază, aceasta reprezentând o problemă în viziunea sa. Un alt aspect vizează necesitatea/obligativitatea de a se prezenta copia actului de identitate, însă CEC are toate posibilitățile să verifice veridicitatea datelor prezentate. Un ultim aspect critic se referă la concurenții electorali, practic niciun concurent electoral nu și-a trimis observatori la cel puțin o jumătate din secțiile de votare. Concurenții electorali dau prioritate desemnării reprezentanților cu drept de vot consultativ sau a persoanelor de încredere în detrimentul statutului de observator al concurentului electoral, acest aspect la fel, după părerea sa, este nociv.

DI Maxim Lebedinschi a apreciat mesajul dlui Postică. Cât privește accesibilitatea în secțiile de votare, a spus că cca 35% din secțiile de votare au avut alte locații decât de obicei în legătură cu starea de urgență declarată. A admis că cele invocate de dl Postică se referă anume la această situație.

DL Koziak Yauhen, Misiunea de observare a Comunității Statelor Independente (CSI):

”Stimați participanți ai conferinței!

La invitația Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, Misiunea de observare a Comunității Statelor Independente a monitorizat începând cu 12 octombrie 2020 procesul de organizare și desfășurare a alegerilor Președintelui Republicii Moldova.

Activitatea Misiunii s-a desfășurat cu respectarea principiilor neutralității politice, imparțialității, abținerii de la exprimarea oricăror preferințe și aprecieri față de candidații la funcția de Președinte, neamestecului în procesul electoral și treburile interne ale statului.

În componența Misiunii noastre au fost acreditați 87 de observatori, care reprezintă statele-membre ale Comunității, Adunarea Interparlamentară a Statelor-membre ale CSI, Adunarea Parlamentară a Uniunii Belarus-Rusia, precum și Comitetul executiv al CSI. Printre aceștia au fost deputați ai parlamentelor naționale, reprezentanți ai corpului diplomatic, ai comisiilor electorale din statele-membre ale Comunității. Aproape toți dintre ei au monitorizat și cel de-al doilea tur de scrutin din 15 noiembrie 2020.

În cadrul monitorizării pe termen lung a campaniei electorale, membrii Misiunii au vizitat consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare din raioanele Republicii Moldova și municipiul Chișinău. Observatorii din partea Comunității au remarcat profesionalismul membrilor acestora, de asemenea au notat că încăperile pentru votare au fost amenajate și dotate corespunzător.

În opinia noastră, toate acestea s-au datorat activității Comisiei Electorale Centrale de instruire a funcționarilor electorali, inclusiv de organizare a seminarelor de instruire „față în față” și on-line, videoconferințelor dedicate administrării campaniei electorale, precum și activității desfășurate de Comisie privind pregătirea și asigurarea materialelor și documentelor necesare pentru organele electorale inferioare.

Analizând rapoartele observatorilor noștri în urma vizitării încăperilor pentru votare în ziua alegerilor, pe 1 și 15 noiembrie, de menționat că aproape toți observatorii au remarcat profesionalismul și responsabilitatea în exercitarea atribuțiilor manifestată de membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare.

Procesul de votare s-a desfășurat în condiții deloc simple impuse de pandemia de COVID-19.

În scopul protecției participanților la procesul electoral, s-a efectuat măsurarea temperaturii persoanelor care se aflau în încăperea pentru votare, au fost utilizate astfel de mijloace de protecție precum măștile și mănușile, în mod obligatoriu s-au folosit dezinfectanți pentru mâini și suprafețe, s-a acordat atenție respectării distanței sociale de către alegători, membrii organelor electorale, observatori.

La secțiile de votare vizitate de membrii Misiunii votarea s-a desfășurat într-o atmosferă calmă, cu prezența unui număr semnificativ de observatori.

Operatorii Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri” au verificat în baza codului numeric personal (IDNP) dacă alegătorul este sau nu arondat la secția de votare respectivă și dacă a participat deja la votare în această zi.

De asemenea, în vederea evitării cazurilor de votare multiplă, în actele de identitate ale alegătorilor s-au aplicat ștampilele „Alegeri prezidențiale 01.11.20” și „Alegeri prezidențiale 15.11.2020. Turul II”.

Pentru securitatea și transparența procedurilor electorale în ziua alegerilor, în baza hotărârii CEC toate secțiile de votare au fost dotate cu echipamente de supraveghere video, ale căror înregistrări puteau fi utilizate în cazul litigiilor electorale.

În scopul creării condițiilor pentru exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități locomotorii, sediile secțiilor de votare au fost dotate cu rampe de acces, persoanelor cu deficiențe de vedere li s-au pus la dispoziție lupe, precum și plicuri-șablon pentru buletine de vot în limbaj Braille.

Birourile electorale ale secțiilor de votare le-au oferit posibilitatea de a vota alegătorilor care, din motive de sănătate sau din alte motive temeinice, nu au putut veni în ziua alegerilor în localul secției de votare. În aceste cazuri votarea s-a efectuat prin intermediul urnei de vot mobile în prezența a cel puțin 2 membri ai biroului. Aceeași procedură de vot a fost aplicată și în cazul persoanelor cu simptome ale infecției respiratorii acute.

Membrii Misiunii au asistat la numărarea voturilor și au remarcat că această procedură a fost efectuată în conformitate cu cerințele Codului electoral.

În opinia observatorilor din partea CSI, datorită activității clare și organizate a membrilor birourilor electorale, încălcări semnificative care ar fi putut influența rezultatele votării nu au fost comise în ziua alegerilor.

Acest lucru a permis Misiunii noastre de a conchide că alegerile Președintelui Republicii Moldova au avut loc în corespundere cu legislația electorală în vigoare a țării și le apreciază ca fiind libere, deschise și competitive.

Vă mulțumesc pentru atenție!”

La finalul conferinței, **dl Dorin Cimil, Președintele CEC** – a făcut o retrospectivă a discuțiilor din cadrul atelierelor, a căror lucrări s-au axat pe analiza post-electorală a alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020 și a apreciat faptul că la eveniment au participat funcționari electorali, inclusiv foști președinți ai consiliilor electorale de circumscripție constituite pentru aceste alegeri, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, foști concurenți electorali, experți în materie electorală și observatori naționali și internaționali care au monitorizat scrutinul prezidențial.

Scopul acestei conferințe a fost de a dezbate subiectele ce țin de alegerile prezidențiale din toamna anului trecut, de a face o analiză a scrutinului prezidențial, de a formula concluzii și recomandări, de a ne axa pe ceea ce trebuie să facem. Organizarea și desfășurarea acestor alegeri au reprezentat o provocare pentru toți subiecții implicați în acest proces, alegerile au trezit un interes sporit din partea opiniei publice și vor continua să fie un subiect de studiu. Este cert că fără reguli de drept precise alegerile sunt de neconceput, aceasta se referă atât la principiile fundamentale ale dreptului electoral, consfințite în tratatele internaționale și în constituții, cât și la reguli de detaliu vizavi de procedura de vot sau administrarea alegerilor.

Majoritatea ideilor articulate în cadrul atelierelor se regăsesc ca obiective și activități de realizat în Planul strategic al CEC pentru anii 2020-2023, iar unele aspecte urmează a fi reglementate prin lege.

Republica Moldova are nevoie de o legislație coerentă și stabilă în domeniul electoral, care să răspundă unor criterii de reprezentare generală, și nu unor interese politice. Parlamentul trebuie să vină cu modificări foarte clare a legislației electorale, astfel încât toți actorii implicați în alegeri să poată acționa corespunzător și fără interpretări.

În cadrul primului atelier de lucru au fost punctate aspectele ce țin de activitatea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților la funcția de Președinte al Republicii Moldova și a concurenților electorali, precum și rolul organelor electorale și a instanțelor judecătorești în examinarea litigiilor electorale. Astfel, în cadrul sesiunii privind contenciosul electoral au fost formulate mai multe concluzii și recomandări, printre care:

- extinderea cercului subiecților cu drept de a depune contestații;
- delimitarea clară a competențelor de examinare a contestațiilor și litigiilor ce derivă din procesul electoral în funcție de obiect și tipul scrutinului;
- revizuirea termenelor legate de examinarea litigiilor electorale de către instanțele de judecată, în special pentru contestațiile depuse în ziua alegerilor și/sau după scrutin;
- armonizarea legislației electorale cu prevederile Codului administrativ și procedurile stabilite de acesta;
- stabilirea unei conlucrări cu organele de drept în scopul perfecționării cadrului normativ ce vizează examinarea contestațiilor și soluționarea litigiilor electorale.

Participanții atelierului au scos în evidență și necesitatea certificării obligatorii a funcționarilor electorali, în scopul asigurării stabilității și eficienței în activitate, precum și introducerea unui termen în interiorul căruia se permite modificarea componenței organelor electorale inferioare, întrucât apar probleme de ordin tehnic: perfectarea legitimațiilor, întocmirea și semnarea actelor de numire, imposibilitatea instruirii corespunzătoare etc.

În cadrul atelierului de lucru „Participarea la vot a unor categorii speciale de alegători. Metode alternative de vot” au fost formulate opinii critice, dar și soluții constructive care ar putea fi aplicate în viitor. Participanții atelierului au constatat în unanimitate că votul peste hotare este o realitate careia trebuie să-i facem față, cetățenii noștri migrează, dar continuă să rămână cetățenii statului chiar și peste hotare și din această perspectivă autoritățile Republicii Moldova sunt obligate să le creeze condiții pentru a-și exercita votul în mod liber.

Este necesar de a stabili criterii mult mai concrete privind deschiderea și amplasarea secțiilor de votare peste hotare, avându-se în vedere nu numai numărul acestor secții, ci și localitățile în care acestea să fie organizate.

Deși înregistrarea prealabilă este un instrument bun, aceasta nu se bucură de popularitate în rândul diasporei, iar rezultatele prezenței la vot în cadrul scrutinelor precedente ca și criteriu pentru organizarea de secții de votare în străinătate s-a dovedit a fi un indicator insuficient de fiabil.

Tot în cadrul acestui atelier s-a pus în dezbatere și subiectul introducerii modalităților de vot alternative, precum votul prin corespondență și votul electronic. Acestea, deși sunt soluții pe termen lung, ar putea eficientiza la maxim procesul de organizare a alegerilor și propriu-zis de vot.

Participanții la conferință au menționat și necesitatea de a intensifica și permanentiza dialogul cu diaspora, întrucât comunicarea trebuie să fie una permanentă și intensă, nu doar în perioada nemijlocit dinaintea alegerilor.

În cadrul atelierului „Finanțarea activității grupului de inițiativă și a campaniei electorale” s-a notat necesitatea îmbunătățirii cadrului legal ce reglementează domeniul legat de finanțarea campaniilor electorale ale concurenților în alegeri. Constatările s-au referit la plafonul mijloacelor financiare ce pot fi transferate în contul „Destinat grupului de inițiativă”, la comisionul pentru deschiderea conturilor „Destinat grupului de inițiativă” și „Fondul electoral”, la finanțarea concurenților electorali în perioada dintre data înregistrării și începerea campaniei electorale etc.

Experiența țărilor democratice relatată de experții internaționali arată că finanțarea partidelor de la bugetul de stat este un concept bun și el trebuie dezvoltat.

În cadrul atelierului „Activitatea organelor electorale” mai detaliat au fost discutate subiectele cu privire la listele electorale și la activitatea organelor electorale, a fost susținută ideea constituirii organelor electorale de nivelul al doilea cu statut permanent, iar salarizarea membrilor acestor organe electorale să se facă în funcție de volumul atribuțiilor pe care le exercită, delimitarea să se facă pe principiul aportului și responsabilității.

În cadrul atelierului „Reflectarea și monitorizarea campaniei electorale” a fost subliniat rolul definitoriu al mass-media în formarea opiniei publice nu doar în timpul campaniei electorale, ci și în viața de zi cu zi, iar impactul mass-media asupra alegătorului s-a dovedit a fi crucial în condițiile Republicii Moldova. E de menționat că deși Consiliul Audiovizualului aplică sancțiuni, ele sunt ineficiente având în vedere sumele infime ale acestor amenzi. Sancțiunile date concurenților electorali nu trebuie să fie graduale, dar potrivit gravității încălcării săvârșite. Educarea consumatorului de programe mediatice, pentru a-l învăța ce este informație falsă, cum poate fi depistată și ce este dezinformare, manipulare, constituie o prioritate pentru următoarele alegeri.

În opinia Președintelui CEC, Comisia a reușit să aibă un dialog constructiv pe parcursul acestor două zile, perfecționarea procesului electoral trebuie numaidecât continuată. Dl Dorin Cimil a remarcat aportul societății civile la îmbunătățirea procesului electoral, deoarece rolul ei nu se rezumă doar la observare, ci și la implicarea în acest proces cu propuneri concrete punctuale. La final a mulțumit autorităților publice centrale și locale pentru participare activă la dezbateri, pentru prezentarea informației așa cum este văzută ea de fiecare instituție specializată în domeniul său de competență, în mod deosebit și-a exprimat grațitudine funcționarilor electorali, colegilor din Comisia Electorală Centrală și Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pentru munca asiduă și dăruință în special în perioada electorală.

Dl Maxim Lebedinschi a apreciat mesajul dlui Cimil. A acordat cuvânt dlui Markus Adelsbach, Șef al Direcției Alegeri și Societate Civilă, DG-II, Consiliul Europei.

Dl Markus Adelsbach: „Conferința organizată de CEC și Consiliul Europei a fost una foarte fructuoasă, aici s-a vorbit despre propuneri de îmbunătățire astfel ca procesul electoral să fie îmbunătățit. Un scop al acestei conferințe a fost și instituționalizarea recomandărilor de îmbunătățire. În baza Planului de acțiuni al Consiliului Europei urmează implementarea unor noi programe de dezvoltare pentru îmbunătățirea procesului electoral. Sunt mulțumit și plin de speranță în colaborarea cu CEC și CICDE.”

Dl Maxim Lebedinschi a apreciat colaborarea dintre CEC și Consiliul Europei. A spus că și Planul strategic al CEC a fost elaborat, la fel, cu suportul Consiliului Europei. A mulțumit tuturor participanților la conferință.